Országjelentések az emberi jogok tiszteletben tartásáról - 2020

https://www.state.gov/reports/2020-country-reports-on-human-rights-practices/

Kiadta az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma (Bureau of Democracy, Human Rights and Labor)

2021. március 30.

Magyarország

ÖSSZEFOGLALÓ

KÖZLEMÉNY: A Külügyminisztérium 2021 közepén ki fog adni egy kiegészítést ehhez a jelentéshez, amely kibővíti a 6. rész nőkről szóló alfejezetét a reproduktív jogokkal kapcsolatos kérdések szélesebb körével.

Magyarország többpártrendszerű parlamentáris demokrácia. A törvényhozó hatalmat az egykamarás Országgyűlés (parlament) gyakorolja. Az Országgyűlés ötévente megválasztja a köztársasági elnököt (az államfőt). A köztársasági elnök a legtöbb parlamenti képviselői helyet megszerző pártból vagy koalícióból nevezi ki a miniszterelnököt a négyévente megrendezett országos választások után. A 2018-ban tartott parlamenti választáson az Orbán Viktor (a Fidesz elnöke) által vezetett Fidesz-Kereszténydemokrata Néppárt szövetség kétharmados többséget szerzett a parlamentben. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet választási megfigyelői megállapították, hogy „az alapvető jogokat és szabadságokat teljes körűen tiszteletben tartották, azonban azok gyakorlására kedvezőtlen hangulatban került sor”. Konkrétabban úgy találták, hogy a választás egyes elemei „ellentétesek voltak a szervezet felé tett kötelezettségvállalásokkal”, és megjegyezték, hogy „a kormány széles körű információs kampánya nagyrészt megkülönböztethetetlen volt a Fidesz kampányától, ami egyértelműen előnyt jelentett a számára”. Orbán 2010 óta miniszterelnök.

A rendfenntartásért az ország egész területén a Belügyminisztérium irányítása alatt működő Országos Rendőr-főkapitányság felel. A Terrorelhárítási Központ feladata a köztársasági elnök és a miniszterelnök védelme, valamint a terrorcselekmények megakadályozása, felderítése és kinyomozása, és közvetlenül a belügyminiszter irányítása alatt működik. A Magyar Honvédség a Honvédelmi Minisztérium irányítása alá tartozik, feladata pedig az ország külső erőkkel szembeni védelme, a belföldi biztonsággal kapcsolatos egyes feladatok ellátása, valamint a katasztrófaelhárítás. 2015 óta a tömeges migráció miatt bejelentett válsághelyzet alatt a védelmi erők segítséget nyújthatnak a rendfenntartó szerveknek a határvédelemben és a tömeges migrációs helyzet kezelésében. A válsághelyzetet szeptemberben további hat hónapra meghosszabbították. Április 29-én a kormány módosított egy rendeletet, amelyet a koronavírussal kapcsolatos veszélyhelyzetről szóló törvény alapján fogadtak el, és amely lehetővé teszi a belügyminiszter számára, hogy bevonja a rendőrséget és a hadsereget az egészségügyi erőforrások védelmébe, valamint engedélyezi a hadsereg számára, hogy a veszélyhelyzet alatt részt vegyen a járőrözésben és a biztonsági intézkedések betartásának ellenőrzésében. A polgári hatóságok hatékony felügyeletet gyakoroltak a biztonsági erők felett. Nem érkezett jelentés arról, hogy a biztonsági erők tagjai visszaéléseket követtek volna el.

A jelentős emberi jogi problémák között a következők említhetők: büntetőjogi szankciók alkalmazása a „valótlan tények” terjesztése, a „valóság elferdítése” és a becsületsértés eseteiben (bár utóbbi esetében a bírósági határozatok korlátozták a büntetések hatását); a menedékkérők kitétele a visszaküldés veszélyének; az államhatalom egyes gazdasági szereplőknek biztosítandó előnyök érdekében történő korrupt gyakorlásáról szóló beszámolók; a civilszervezetek politikai megfélemlítéséről és jogi korlátozásáról szóló beszámolók, ideértve a migrációval kapcsolatos munkát végző civilszervezetekkel szemben alkalmazott büntetőjogi és pénzügyi szankciókat is; és a szélsőségesek erőszakkal való fenyegetései, melyek a roma, a leszbikus, a meleg, a biszexuális, a transznemű és az interszexuális személyek ellen irányultak.

A kormány intézkedett az emberi jogi visszaéléseket elkövető hivatalos személyek azonosítása, feljelentése és megbüntetése, valamint a kapcsolódó nyomozások

lefolytatása érdekében. Az emberi jogi jogsértések miatti büntetlenség nem volt széles körben jellemző.

1. rész: Az emberi méltóság tiszteletben tartása, beleértve az alábbiakkal szembeni védelmet:

A. AZ ÉLETTŐL VALÓ ÖNKÉNYES MEGFOSZTÁS ÉS MÁS TÖRVÉNYTELEN VAGY POLITIKAI INDÍTTATÁSÚ GYILKOSSÁGOK

Nem érkezett jelentés arról, hogy a kormányzat vagy annak ügynökei önkényes vagy törvénytelen gyilkosságot követtek volna el. Nincs olyan külön szerv, amely a biztonsági erők által elkövetett visszaélésekkel foglalkozna. A hatóságok ugyanúgy folytattak nyomozást és eljárást a biztonsági erők tagjai által elkövetett állítólagos gyilkosságok miatt, mint a civil személyek által elkövetett állítólagos gyilkosságok esetében.

B. ELTŰNÉSEK

Nem érkezett beszámoló arról, hogy az állami szervek által vagy megbízásából megvalósított cselekmények nyomán emberek tűntek volna el.

C. KÍNZÁS ÉS MÁS KEGYETLEN, EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD, ILLETVE BÜNTETÉS

Az alkotmány és a törvény tiltja az ilyen gyakorlatokat, azonban egyes beszámolók szerint olykor sor került embertelen és megalázó bánásmódra, illetve bántalmazásra. A civilszervezetek megjegyezték, hogy a nem megfelelő bánásmóddal kapcsolatos esetek kivizsgálása sok esetben nem volt hatékony, az állítólagos visszaélésekért felelős hivatalos személyek vádemelés és büntetőeljárás segítségével történő eredményes felelősségre vonásának aránya alacsony volt, és egyes esetekben a fogvatartottakkal szembeni visszaéléseket megvalósító bűncselekmények elkövetése miatt felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt rendfenntartó

tisztségviselők (például rendőrök és a büntetés-végrehajtási intézetek dolgozói) számára engedélyezték, hogy folytassák a munkájukat.

Március 17-én az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottsága közzétett egy jelentést a 2018-ban tett látogatásáról, amely a rendőrségi őrizetben lévő személyek, a fiatalkorú fogvatartottak, az életfogytig vagy nagyon hosszú ideig tartó szabadságvesztést töltő felnőtt férfi fogvatartottak, valamint a szociális intézményekben elhelyezett személyek helyzetének vizsgálatára irányult. A jelentés szerint egyes beszámolók alapján előfordult, hogy a hatóságok felesleges vagy túlzott mértékű erőszakot alkalmaztak a gyanúsítottak letartóztatása során, valamint nem sokkal a rendőrségre való megérkezés után a fogvatartottak fizikai bántalmazására is sor került. Ezenkívül több beszámoló is érkezett szóbeli rasszista bántalmazásról. A jelentés említést tesz néhány olyan esetről is, amikor a fiatalkorúak börtönében fogvatartottak alkalmaztak erőszakot egymással szemben. A biztonsági erők tagjai körében nem jelentkezett súlyos problémaként a büntetlenség.

A BÖRTÖNÖKBEN ÉS A BEFOGADÓÁLLOMÁSOKON URALKODÓ ÁLLAPOTOK

A hivatalos statisztikák és a civilszervezetek szerint a büntetés-végrehajtási rendszert túlzsúfoltság és rossz fizikai állapotok jellemzik. Néhány beszámoló szerint a börtönőrök alkalmanként fizikailag bántalmazták a fogvatartottakat, és a rabok közötti erőszakra is volt példa, továbbá előfordult, hogy a hatóságok az előzetes letartóztatásban lévő személyeket a már elítélt rabokkal együtt tartották fogva.

Fizikai állapotok: A börtönök túlzsúfoltsága továbbra is problémát jelentett. 2019 decemberében a Büntetés-végrehajtási Szervezet arról számolt be, hogy létesítményei 110%-os kapacitáskihasználtsággal működnek, ami 2018 elejéhez képest 3%-os csökkenést jelentett. A Magyar Helsinki Bizottság elnevezésű emberi jogi civilszervezet által az információszabadság alapján benyújtott kérelemre válaszul június 18-án a Büntetés-végrajtás Országos Parancsnoksága közölte, hogy a börtönök telítettsége 112%.

Június 8-án a parlament elfogadott egy jogszabályt, amely december 31-ig meghosszabbította azt a határidőt, amelyen belül az államnak kártérítést kellett

fizetnie a fogvatartottaknak az embertelen vagy megalázó börtönviszonyok miatt. Egy bírósági ítéletet követően a kártérítés kifizetésére rendelkezésre álló általános határidőt is meghosszabbították 60-ról 90 napra. December 16-án a parlament jóváhagyott egy, az igazságügyi miniszter által előterjesztett törvényjavaslatot, amely korlátozta az embertelen körülmények között fogva tartott személyeknek fizetendő állami kártérítést.

A civilszervezetek egyes börtönök tekintetében továbbra is rossz fizikai és egészségügyi állapotokról számoltak be, így többek között szóvá tették az ágyi poloskák és más rovarok elszaporodását, a nem megfelelő mellékhelyiségeket, valamint azt, hogy a vécék nincsenek elkülönítve az lakóterülettől. A civilszervezetek ezenkívül megjegyezték, hogy a cellákban sokszor nincs elegendő természetes fény és mesterséges világítás, nem megfelelő a fűtés, és továbbra is elégtelen a pszichológiai ellátás.

Augusztusban a nyírbátori, majd a győri befogadóállomáson is éhségsztrájkot tartottak a fogva tartott személyek. A fogvatartottak – akik a nem büntetőjogi alapon végrehajtandó kitoloncolásukra vártak, és akik között olyan külföldi állampolgárok is voltak, akiknek a gyermekei magyar állampolgársággal rendelkeznek – arról számoltak be, hogy a fogda túlzsúfolt volt, és néhányan azt állították, hogy a hatóságok nem tájékoztatták őket fogva tartásuk okáról.

Felügyelet: A civilszervezetek beszámolói szerint a hatóságok időnként elmulasztották a nem megfelelő bánásmódról szóló, megalapozottnak tűnő állítások kivizsgálását. A börtönügyekkel foglalkozó külön ombudsman nem létezik, azonban a fogvatartottak panaszt nyújthatnak be az ombudsmanhoz vagy a fogva tartás felett törvényességi felügyeletet gyakorló ügyészséghez. Az ombudsman intézkedik a börtönökkel kapcsolatos panaszok tárgyában, valamint hivatalból vizsgálatokat folytat le, azonban nem jogosult eljárni az elítéltek nevében.

Független vizsgálatok: A hatóságok lehetővé tették az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottsága és az ENSZ kínzás megelőzésével foglalkozó albizottsága számára, hogy rendszeres és eseti látogatásokat tegyenek a börtönökben és a befogadóállomásokon, mind a magyar, mind a külföldi

állampolgárok tekintetében. Novembertől kezdve az ENSZ kínzás elleni egyezményének fakultatív jegyzőkönyve (OPCAT) alapján bevezetett nemzeti megelőző mechanizmus keretében 19 látogatásra került sor (hét börtönben, két javítóintézetben, hét rendőrségi létesítményben és három szociális intézményben).

A rendőrségi őrizettel és a börtönökkel kapcsolatban 2017 óta nem vizsgálódott független civilszervezet, ugyanis ebben az évben a hatóságok megszüntették a civilszervezetekkel fennálló ellenőrzési megállapodásokat. A kormány a koronavírussal kapcsolatos intézkedéseket vezetett be a börtönökben, melyek keretében szinte teljes mértékben megtiltották a családtagok büntetés-végrehajtási intézetekben tett személyes látogatásait, valamint a fogvatartottak ideiglenes eltávozását; a civilszervezet szerint az intézetek ezáltal zártabbakká és a nyilvánosság számára kevésbé átláthatóvá váltak. Májusban a Magyar Helsinki Bizottság felhívta a kormányt, hogy a járványra tekintettel mérlegelje az idős és beteg fogvatartottak idő előtt történő szabadon bocsátásának lehetőségét. A fogvatartottak családi élethez való jogára vonatkozó, a járvány miatt bevezetett korlátozások továbbra is érvényben maradtak.

Az alapvető jogok biztosának (ombudsman) hivatala továbbra is biztosította az OPCAT által előírt börtönfelügyeleti szolgáltatásokat. Februárban megszűnt a Független Rendészeti Panasztestület, és a rendőrség által megvalósított kötelességszegés, illetve bántalmazás miatti panaszokkal az ombudsman hivatala foglalkozott.

Javuló tendenciák: Július 13-án Varga Judit igazságügyi miniszter bejelentette, hogy 10 börtön újonnan felavatott – acél szállítókonténerekből készült – épületszárnyaiban 2750 új férőhely vált elérhetővé az országban.

D. ÖNKÉNYES LETARTÓZTATÁS VAGY ŐRIZETBE VÉTEL

Az alkotmány és a törvény tiltja az önkényes letartóztatást és őrizetbe vételt, és mindenkinek biztosítja a jogot, hogy a letartóztatás vagy az őrizetbe vétel jogszerűségét bíróság előtt vitassa. A kormány általánosságban megfelelt ezeknek a követelményeknek.

ŐRIZETBE VÉTELI ELJÁRÁS ÉS A FOGVATARTOTTAKKAL VALÓ BÁNÁSMÓD

A rendőrség köteles előállítani azokat a személyeket, akiket bűncselekmény elkövetése közben fogtak el, vagy akikkel szemben elfogatóparancs van érvényben. A rendőrség előállíthatja a bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésével gyanúsított személyeket, amennyiben nem tudják, vagy nem hajlandóak igazolni magukat, valamint azokat a kísérő nélküli kiskorúakat is, akikről feltételezhető, hogy megszöktek. Az előállítás tartama általában legfeljebb nyolc, kivételes esetben legfeljebb 12 óra lehet. A rendőrség egyes személyeket 24 órára közbiztonsági őrizetbe vehet. Azokat a személyeket, akik a feltételes szabadságuk ideje alatt megpróbáltak elrejtőzni a hatóságok elől, 72 óráig lehet őrizetben tartani. A rendőrség, az ügyész vagy a bíró elrendelheti a gyanúsított 72 óráig tartó fogva tartását, ha alaposan gyanítható, hogy szabadságvesztéssel büntethető bűncselekményt követett el. Az előzetes letartóztatásra irányuló kérelmet a 72 órás időtartam letelte előtt kell benyújtani a bírósághoz. A vádlott fellebbezést nyújthat be az előzetes letartóztatást elrendelő határozat ellen.

A rendőrségnek az első kihallgatás elején tájékoztatnia kell a gyanúsítottat az ellene felhozott vádakról. Az első kihallgatásra az őrizetbe vételtől számított 24 órán belül sort kell keríteni. A hatóságok jellemzően tiszteletben tartották ezt a jogot.

Az óvadék ellenében történő ideiglenes szabadlábra helyezés rendszere megfelelően működik. A védőügyvéd általi képviselet a nyomozati szakaszban is kötelező, ha a gyanúsítottat olyan bűncselekménnyel vádolják, amely öt évnél hosszabb idejű szabadságvesztéssel büntethető; ha már korlátozták a gyanúsított személyes szabadságát; ha a gyanúsított siket, vak, nem tud beszélni, vagy kóros elmeállapotú; nem beszél magyarul vagy az eljárás nyelvén; bármilyen okból nem képes személyesen védekezni; fiatalkorú; vagy anyagi helyzetéből adódóan védőügyvéd kirendelését kéri. Bizonyos esetekben a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság (a rendőrség) is kirendelhet védőügyvédet. 2018 óta a hatóságok helyett a területi ügyvédi kamarák rendelnek ki ügyvédet azon terheltek mellé, akiknek nincs jogi képviselőjük.

A rendőrség a kihallgatás előtt köteles tájékoztatni a gyanúsítottakat arról, hogy jogukban áll ügyvédet fogadni. A jogszabályok előírják, hogy a rendőrség vagy az ügyész köteles felfüggeszteni a kihallgatást, és köteles legfeljebb két órát várni az ügyvéd megérkezéséig, amennyiben a gyanúsított igénybe veszi ezt a jogot. Néhány ügyvéd arról számolt be, hogy a hatékony védelemhez való jogot több esetben is megsértették. Pár esetben például a fogvatartottnak és a védőnek olyan helyen kellett találkoznia, ahol állami biztonsági kamerák megfigyelhették őket. Ha a kamara által kirendelt ügyvéd nem vállalja az ügyet, vagy a kirendeléstől számított egy órán belül nem válaszol, a hatóságok rendelik ki a védőt. A Magyar Helsinki Bizottság megállapította, hogy a kirendelt ügyvédek gyakran elhanyagolják a munkájukat, és mindössze 16%-uk vesz részt ügyfelük első bírósági meghallgatásán, a terhelt által megbízott ügyvédek 63%-ával szemben. A Magyar Helsinki Bizottság által a védőügyvédek kirendelésének gyakorlatáról kiadott jelentésben idézett statisztikák szerint a terheltek ügyvédeinek legalább az egyharmadát a hatóságok rendelik ki. A törvény lehetővé teszi az előállítottak számára, hogy fogva tartásukról nyolc órán belül értesítsék hozzátartozóikat vagy másokat, kivéve, ha az értesítés veszélyeztetné a nyomozást. A nyomozó hatóságok kötelesek nyolc órán belül értesíteni a fogvatartott hozzátartozóit az előállításról, és kötelesek tájékoztatni őket a fogva tartás helyéről.

Előzetes letartóztatás: A nyomozási bíró előzetes letartóztatást rendelhet el, ha fennáll annak veszélye, hogy a fogvatartott megszökik, újabb bűncselekményt követ el, vagy akadályozni fogja a nyomozást. Azok az ügyek, amelyekben a vádlott előzetes letartóztatásban van, elsőbbséget élveznek a gyorsított tárgyalások egyéb fajtáival szemben. A fogvatartott fellebbezést nyújthat be az előzetes letartóztatással szemben.

Ha az érintett bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, a jog nem állapít meg korlátot az előzetes letartóztatás időtartamát illetően. Az előzetes letartóztatással kapcsolatos meghallgatásokon nem kötelező a védő jelenléte.

E. A NYILVÁNOS ÉS TISZTESSÉGES TÁRGYALÁS MEGTAGADÁSA

Az alkotmány és a törvény biztosítja a független bírói testületet. Egyes szakértők és jogtudósok aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy – véleményük szerint – a bírói függetlenség rendszerszintű fenyegetéseknek volt kitéve az országban.

Az Amnesty International a magyar bírói karról szóló áprilisi jelentésében kijelentette, hogy a növekvő politikai ellenőrzés aláásta a bírói függetlenséget. Az Amnesty International – ahogy korábban már mások is – megjegyezte, hogy az Országos Bírósági Hivatal (OBH) politikai úton kinevezett elnöke nagyobb hatalommal és hatáskörrel rendelkezik, mint a kollégáik által megválasztott 14 bíróból testület (az OBT), melynek az OBH felügyelete a feladata. Az Amnesty International a két testület közötti egyenlőtlen erőviszonyokat a bírói függetlenséget fenyegető veszélyként értékelte, mivel az, hogy az OBH a teljes rendszerben befolyást gyakorol a bírósági vezetők kinevezésére, lehetővé teszi a számára, hogy „szoros ellenőrzés" alatt tartsa az alacsonyabb szintű bíróságokat, ezáltal akadályozva a bírói függetlenséget. A jelentés elkészítéséhez megkérdezett bírók azt mondták, hogy a bírói karnál a szakmai előmenetel és az adminisztratív előnyök legfontosabb követelménye a „hűség".

2019 végén Handó Tünde (az OBH akkori elnöke) és az OBT közötti régóta tartó nyilvános vita – amelyet az Amnesty International és a Magyar Helsinki Bizottság „alkotmányos válságnak" nevezett – azzal végződött, hogy Handó távozott az OBH-tól, mivel kinevezték az alkotmánybírónak. 2019 májusában számos eljárási és jogszabálysértésre, valamint a hatalommal való visszaélésre hivatkozva az OBT sikertelenül kérte a parlamentet, hogy távolítsa el Handót a hivatalából. A Handó utódaként jelölt Senyei György Barna 2019 decemberében megkapta az OBT egyhangú támogatását. Az OBH és az OBT között nem került sor nyilvános ellenségeskedésre azóta, hogy 2019 decemberében Senyei hivatalba lépett. Bár a megfigyelők előrelépésnek tekintették, hogy Handó távozása óta nem került sor nyilvános konfliktusra az OBT és az OBH között, az Amnesty International kijelentette, hogy az „OBT nem hatékony felügyeleti jogköreiből és a bírói önigazgatási intézmények egyéb gyengeségeiből eredő rendszerszintű problémák nem oldhatók meg pusztán az OBH elnökének lecserélésével".

Februárban az Európai Bizottság kijelentette, hogy „a fékek és ellensúlyok alakulása a magyar bírósági rendszerben továbbra is aggodalomra ad okot”. Szeptemberben az Európai Bizottság az első *jogállamisági jelentésében* kijelentette, hogy az OBT kihívásokkal küzd az OBH elnökéhez tartozó hatáskörök ellensúlyozása terén, azonban egy új elnök kinevezése „megnyithatja az utat a [két szerv közötti] megerősített együttműködés előtt”. A jelentés aggályosnak találta a Kúria (Magyarország legfelsőbb bírósága) egyik határozatát, amelyben törvénysértőnek minősített egy, az Európai Unió Bíróságához benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmet.

Januárban több magas rangú állami tisztségviselő – köztük Orbán Viktor miniszterelnök és Varga Judit igazságügyi miniszter – bírálta azokat a bírósági határozatokat, amelyek kártérítést ítéltek meg a roma családoknak egy iskolai szegregációval kapcsolatos ügyben, illetve a fogvatartottaknak a börtönökben uralkodó rossz körülmények miatt. Január 17-én Orbán kijelentette, hogy ügyvédek egyes csoportjai a jogszabályokkal visszaélve a rossz börtönkörülményekkel kapcsolatos pereken keresztül nyerészkednek, és több millió forint jövedelemre tesznek szert az államtól. Február 28-án Orbán azt mondta, hogy ezért a „börtönbizniszért” a civilszervezetek és az ügyvédek olyan hálózata felelős, amely állítása szerint egy ismert magyar-amerikai filantróp üzletemberhez köthető (a roma szegregációval és a fogvatartottakkal kapcsolatos kártérítési ügyek tekintetében további információért lásd az 1., az 5. és a 6. részt). Egy január 21-i nyilatkozatában a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke, Bánáti János erre az válaszolta, hogy a miniszterelnök kijelentései „aláássák Magyarországon a jogállamiságot”, és aggályainak adott hangot a kormány független bíróságok és védőügyvédek ellen intézett támadásai miatt.

2019 decemberében a parlament jogszabályt (salátatörvényt) fogadott el a bírósági rendszer reformjáról, amely biztosította a hatóságoknak azt a jogot, hogy bírósági határozatok miatt az Alkotmánybírósághoz fordulhassanak arra hivatkozva, hogy egy alacsonyabb szintű bíróság határozata sérti a jogaikat. Az Alkotmánybírósághoz fordulás lehetővé tenné a kormány számára, hogy megkerülje a Kúrián keresztüli fellebbezés hagyományos útját – a kormány fellebbezései korábban itt végződtek volna. Egyes belföldi jogi szakértők kijelentették, hogy véleményük szerint ezek a

reformok lehetővé teszik a kormány számára, hogy az Alkotmánybíróságon keresztül – amelynek minden tagját a Fidesz által vezetett kormányok nevezték ki, és amely az elmúlt öt évben politikailag érzékeny ügyekben következetesen a kormány javára döntött – megsemmisítse a kedvezőtlen határozatokat. Míg a hivatásos bírókból álló Kúriát nagyrészt apolitikusnak tekintették, az Alkotmánybíróság több bíróját is inkább a politika érdekkörébe tartozó, korlátozott bírói tapasztalattal rendelkező jogtudósnak tartották. Az Amnesty International jelentéséhez megkérdezett egyik bíró áprilisban kijelentette, hogy annak puszta lehetősége, hogy egy bírói határozat miatt fellebbezést lehessen benyújtani az Alkotmánybíróséghoz elegendő lehet ahhoz, hogy a bíró a kormány javára döntsön. A törvény egy másik rendelkezése előírja, ahogy a bíróknak „kiegészítő bírói indokolást" kell megfogalmazniuk, ha eltérnek a Kúria valamely korábban közzétett, nem kötelező erejű jogi érvelésétől.

Az Európai Bizottság szeptemberi *jogállamisági jelentése* megjegyezte, hogy a salátatörvény lehetővé teszi, hogy az Alkotmánybíróság – parlament által megválasztott – tagjait a hivatalos pályázási és értékelési eljárásban való részvétel nélkül nevezzék ki a Kúria bírájának (az említett eljárásban a bírók által megválasztott OBT hagyja jóvá a kinevezést). A jelentés ezenkívül megjegyezte, hogy a salátatörvény csökkentette a Kúria elnökére vonatkozó alkalmassági feltételeket, és lehetővé tette az Alkotmánybíróságnál vagy valamely nemzetközi bíróságnál eltöltött idő figyelembevételét a „bírói tapasztalat" kiszámítása során, akkor is, ha az adott pályázó soha nem járt el tárgyalóteremben bíróként. Az alkalmassági feltételek módosítását követően október 5-én Áder János köztársasági elnök Varga András Zsolt alkotmánybírót – aki soha nem dolgozott bíróságon bíróként – jelölte a Kúria elnöki posztjára. Október 9-én az OBT tárgyalótermi tapasztalatának hiányára hivatkozva kifogásolta Varga jelölését. Október 19-én az OBT és az ellenzéki pártok tiltakozása ellenére a parlament megválasztotta Vargát a Kúria új elnökének. A Magyar Helsinki Bizottság kijelentette, hogy Varga megválasztása „a kormány bírói kar ellen intézett támadássorozatának következő lépcsőjét" jelenti, mivel Varga várhatóan „a végrehajtó hatalmi ág igazságszolgáltatáson belüli közvetítőjévé válik majd".

BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOK

Az alkotmány és a törvény biztosítja a tisztességes nyilvános eljáráshoz való jogot, amelyet a bírói testület általában tiszteletben is tartott.

A vádlottakat mindaddig megilleti az ártatlanság vélelme, amíg bűnösségük be nem bizonyosodik. A gyanúsítottaknak joguk van ahhoz, hogy tájékoztatást kapjanak az ellenük felhozott vádak természetéről és a vonatkozó jogszabályokról, szükség esetén ingyenesen biztosított tolmács segítségével. A bírósági eljárások nyilvánosak; a bíró azonban korlátozhatja a nyilvánosságot, és bizonyos körülmények esetén zárt tárgyalást rendelhet el. A tárgyalásokat rendszerint indokolatlan késedelem nélkül tartották meg. A vádlottak jogosultak részt venni az ügyük tárgyalásán.

A törvény úgy rendelkezik, hogy a nyomozó hatóság köteles úgy időzíteni a kihallgatást, hogy a terhelt képes legyen gyakorolni a védelemhez való jogát. A bírósági tárgyalásra szóló idézést legalább öt nappal a tárgyalás előtt kell kézbesíteni. A terhelteknek a vádemeléstől kezdve joguk van az ingyenesen biztosított tolmácshoz. A vádlottak ellentmondhatnak, illetve kérdéseket tehetnek fel a tanúknak, és saját maguk is tanúkat állíthatnak, valamint bizonyítékokat mutathatnak be. A törvény úgy rendelkezik, hogy senki sem kötelezhető arra, hogy önmagára nézve terhelő vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltasson. A vádlottak jogosultak fellebbezést benyújtani.

A bíróságok nem szabhatnak ki szabadságvesztést azon fiatalkorúak esetében, akik a bűncselekmény elkövetésekor 12-14 évesek voltak, azonban rendelkezhetnek a javítóintézeti elhelyezésükről.

Egyes megfigyelők és jogi szakértők azt állították, hogy az ország védőügyvédek kirendelésére irányuló rendszere és az ezen ügyvédeknek biztosított alacsony díjazás akadályozhatja a terheltek megfelelő jogi képviselethez való hozzáférését és ennek következtében a tisztességes tárgyalást is (lásd az 1.d. részt).

POLITIKAI FOGLYOK ÉS FOGVATARTOTTAK

Politikai foglyokról vagy fogvatartottakról nem érkezett jelentés.

POLGÁRI PERES ELJÁRÁSOK ÉS JOGORVOSLATOK

A törvény szerint a magánszemélyek és a szervezetek az emberi jogok megsértése esetén polgári jogi igényeket érvényesíthetnek a belföldi bíróságokon keresztül. Azok a személyek vagy szervezetek, akik az emberi jogok európai egyezményének az állam által elkövetett állítólagos megsértésével kapcsolatban kimerítették a belföldi jogorvoslati lehetőségeket, kérelmet nyújthatnak be az Emberi Jogok Európai Bíróságához (EJEB).

KÁRPÓTLÁS

A kormánynak megfelelő törvények és eljárások állnak a rendelkezésére, azonban csak kevés előrelépés történt a holokauszttal kapcsolatos továbbra is fennálló igények rendezése terén.

A szövetkezeti vagyonnal kapcsolatos kárpótlás már az 1990-es években lezajlott az országban, egy olyan jogszabály alapján, amely lehetővé tette az egyházi szervezeteknek, hogy visszaigényeljék mindazt az 1946 januárja után elkobzott vagyont, amely korábban a tulajdonukban volt. A magánvagyonnal kapcsolatos kárpótlási eljárásokra az 1990-es években került sor, és 2001-ben fejeződtek be. Az országból származó holokauszt-túlélők nyugdíj-kiegészítést kapnak. Az 1947. évi párizsi békeszerződés szabályozza az országban található, örökös nélküli zsidó vagyon helyzetét. 2007-ben a kormány odaígért, majd szét is osztott 21 millió USD-t az országban élő holokauszt-túlélőknek, valamint a külföldön élő, de magyar származású túlélőknek, egy várható további megállapodás előlegeként, amely teljesebb körű kompenzációt fog biztosítani az örökös nélküli vagyon tekintetében. A Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány – egy helyi magyar zsidókból és állami tisztségviselőkből álló, a kárpótlással foglalkozó belföldi alapítvány – és a Zsidó Kárpótlási Világszervezet (World Jewish Restitution Organization, WJRO) az összeg egyharmadát az országban élő túlélők között osztotta szét, kétharmadát pedig

átutalta a Conference on Jewish Material Claims Against Germany nevű szervezetnek a külföldön élő rászoruló túlélők szociális ellátásának finanszírozása céljából.

2019 áprilisában a WJRO átadta a kormánynak a kormány által az örökös nélküli vagyonnal kapcsolatban elvégzett második kutatásról szóló értékelését. Decemberig a kormány még mindig nem tett eleget a WJRO további megbeszélésekre irányuló kéréseinek, amelyek célja az lenne, hogy megállapítsák a tárgyalások megkezdésének ütemtervét.

A holokauszttal kapcsolatos kárpótlásra és a kapcsolódó kérdésekre vonatkozó további információért kérjük, tekintse meg a Külügyminisztérium *Justice for Uncompensated Survivors Today (JUST) Act Report to Congress* című kiadványát, amely 2020. július 29-én került közzétételre a **https://www.state.gov/reports/just-act-report-to-congress/** címen.

F. A MAGÁNÉLET, A CSALÁDI ÉLET, AZ OTTHON VAGY A LEVÉLTITOK ÖNKÉNYES VAGY JOGELLENES MEGSÉRTÉSE

Az alkotmány és a törvény tiltja az ilyen gyakorlatokat, és nem érkezett beszámoló arról, hogy a kormány megsértette volna ezeket a tilalmakat.

A terrorizmussal kapcsolatos nemzetbiztonsági ügyekben a Terrorelhárítási Központ (TEK) – illetve bizonyos esetekben a nemzeti hírszerző szolgálatnak – nincs szüksége előzetes bírói engedélyre a megfigyeléshez. Ilyen esetekben az igazságügy-miniszter 90 napra adhat engedélyt a titkos információgyűjtési tevékenységre, amely meghosszabbítható. Az említett információgyűjtés magában foglalhat titkos házkutatásokat, hang- vagy képrögzítő eszközökkel történő megfigyelést, levelek és csomagok felbontását, valamint az elektronikus vagy számítógépes kommunikáció ellenőrzését és rögzítését, a nyomozás alatt álló személyek hozzájárulása nélkül. A titkos információgyűjtési tevékenységet jóváhagyó határozat ellen nincs helye fellebbezésnek.

Az ország büntetőeljárási törvénye bevezette a fedett nyomozás és információgyűjtés szabályrendszerét. A törvény az ügyészeknek korlátlan hozzáférést biztosít a fedett nyomozás során megszerzett információkhoz.

2. rész: A polgári szabadságjogok tiszteletben tartása, beleértve az alábbiakat:

A. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA, IDEÉRTVE A SAJTÓSZABADSÁGOT IS

Az alkotmány biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát, többek között a sajtó számára is; a média aktívan működött, és a vélemények széles skáláját kifejezésre juttatta. A „gyűlöletbeszéddel" kapcsolatban érvényesült néhány formális tartalomkorlátozás.

Március 30-án a kormány koronavírusra tekintettel veszélyhelyzetet hirdető törvénycsomagja részeként a parlament tartós jelleggel módosította a büntető törvénykönyvet, és a különleges jogrend idején a védekezés eredményességének akadályozására alkalmas „valótlan tények" terjesztése vagy a „valóság elferdítése" („rémhírterjesztés") cselekményért kiszabható büntetést öt évig terjedő szabadságvesztésre növelte (a veszélyhelyzetről szóló további információért lásd a 3. részt). A kormányzati tisztségviselők elmondása szerint a jogszabály azon káros „álhírek" terjesztésének a visszaszorítására irányul, amelyek akadályozhatják a járvány kordában tartását célzó törekvéseket. A jogszabály ellen belföldi és nemzetközi megfigyelők is felszólaltak, és aggodalmukat fejezték ki a médiaszabadságra gyakorolt potenciális hatása miatt. Március 27-én az ENSZ emberi jogi főbiztosának hivatala (OHCHR) aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a módosítások hátrányos hatást gyakorolhatnak az újságírók munkájára, és potenciálisan dermesztő hatással járhatnak a véleménynyilvánítás szabadságára nézve. Március 26-án a Riporterek Határok Nélkül (RSF) kijelentette, hogy a jogszabály olyan eszközt ad a kormány kezébe, amelyet az újságírók megfenyegetésére és öncenzúrához vezető megfélemlítésére használhat. Ezenkívül április 21-én az RSF megjegyezte, hogy a jogszabály benyújtása előtt a

„kormánybarát médiaszervezetek” a kormánnyal szemben kritikus újságírók letartóztatását szorgalmazták.

Június 25-én az Alkotmánybíróság megállapította azon 2018. évi kormányrendelet alkotmányosságát, amely a Közép-Európai Sajtó és Média Alapítvány (KESMA) nonprofit szervezetet – amely a szakértők becslése szerint az összes magyar kereskedelmi médium 80-90%-a felett ellenőrzést gyakorol, és amelyet a Fidesz szövetségesei vezetnek – „nemzetstratégiai jelentőségűnek” minősítette. A Versenyhivatal és a Médiatanács nem vizsgálhatja az nemzetstratégiai jelentőségűnek minősített ügyleteket. A kormánypárti média túlnyomórészt személyes támadásokat indított az ország legnagyobb független médiacsoportjának tulajdonosa ellen. 2019-ben hatályon kívül helyezték azt a törvényt, amely felhatalmazta az országgyűlési képviselőket arra, hogy belépjenek a középületek irodáiba, így jelenleg ehhez előzetes értesítésre vagy engedélyre van szükség; a szakértők szerint ez az intézkedés arra válaszul született, hogy az ellenzéki képviselők tiltakozásként megpróbáltak bejutni néhány kormányzati épületbe és az állami fenntartású média egyes épületeibe. Az Európai Bizottság arról számolt be, hogy a KESMA „egyre nagyobb veszélyt jelent a médiapluralizmusra nézve”.

A Covid19-világjárvány alatt a kormány létrehozott egy operatív törzset, amely a kormányzati intézkedések kezelésével és kommunikációjával foglalkozik. Az operatív törzs tagjai a naponta megtartott sajtótájékoztatókon a sajtó előzetesen benyújtott írásbeli kérdéseire válaszoltak. A független és a kormánykritikus médiumok többször is panaszkodtak amiatt, hogy az ő kérdéseikre csak ritkán érkezik válasz.

A véleménynyilvánítás szabadsága: A büntetőjog szerint bárki, aki nyilvánosan gyűlöletre uszít a lakosság valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási vagy más meghatározott csoportja ellen, bíróság elé állítható, és bűntett elkövetéséért három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. Az alkotmány a gyűlöletbeszédre vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaz, melyek célja, „hogy megvédjék a magyar nemzet, illetve bármely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösség méltóságát”. A jog tiltja a holokauszt, illetve a nemzetiszocialista (náci) és kommunista rendszerek által elkövetett népirtás és egyéb bűnök nyilvános tagadását, megkérdőjelezését vagy

elbagatellizálását; az ilyen tettek három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethetők. A törvény ezenkívül vétségként tiltja a horogkereszt, a náci SS-jelvény, a nyilaskereszt, a sarló-kalapács és az ötágú vöröscsillag olyan módon történő viselését, közszemlére tételét, illetve terjesztését, amely sérti az emberi méltóságot vagy a diktatúrák áldozatainak emlékét. A gyűlöletbeszéd miatt sérelmet elszenvedő személyek vagy közösségek számára bírósági jogorvoslati lehetőségek állnak rendelkezésre; azonban a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) közösséget képviselő civilszervezetek arról számoltak be, hogy a rendőrök továbbra sem hajlandóak az érintett incidenseket gyűlöletbeszédnek minősíteni, és nincsenek tisztában a rendőrség gyűlöletbeszédre vonatkozó protokolljaival (lásd a 6. részt). A médiatörvény szintén tiltja az egyes kisebbségi vagy többségi közösségek és azok tagjai ellen irányuló, gyűlöletkeltő vagy erőszakra felbujtó médiatartalmakat. A törvény úgy rendelkezik, hogy a médiatartalmak nem lehetnek alkalmasak terrorcselekményre történő felbujtásra.

Május 12-én a rendőrség Borsod megyében házkutatási engedéllyel keresett fel egy férfit az otthonában a koronavírussal kapcsolatos „rémhírterjesztés” gyanúja alapján, a férfi április 28-i, közösségi médiában megosztott posztja miatt. A férfi megkérdőjelezte a kormány azon döntését, hogy egy nappal a járvány csúcsát követően megszünteti a kijárási tilalmat, és a „kedves diktátorunk, kedves vezetőnk” megszólítást használta. A rendőrség fotókat és videókat tett közzé a letartóztatásról, amelyről széles körben beszámoltak. A rendőrség a kihallgatását követően még aznap délután szabadon engedte a férfit, és közölte vele, hogy nem indul ellene eljárás, mivel nem követett el bűncselekményt.

Május 13-án a rendőrség szintén az otthonában ütött rajta és vette őrizetbe Csóka-Szűcs Jánost – az ellenzéki Momentum párt gyulai tagját –, egy olyan hozzászólás miatt, amelyet egy zárt Facebook csoportban írt április 20-án. Csóka-Szűcs egy független országgyűlési képviselő posztját osztotta meg a kormány azon döntése elleni tiltakozásról, hogy betegeket kell hazaküldeni a kórházakból annak érdekében, hogy helyet csináljanak az esetleges koronavírusos betegeknek. A rendőrség arra hivatkozott, hogy a poszt „veszélyeztette a szükséghelyzetben történő védekezés eredményességét”. Csóka-Szűcsöt egy négyórás kihallgatás után szabadon engedték, viszont a rendőrség lefoglalta a számítógépét és a mobiltelefonját. A

civilszervezetek és az ellenzéki pártok azt állították, hogy a letartóztatás a szólásszabadság aláásására és a kormány ellenfeleinek megfélemlítésére irányuló kísérlet volt.

Egy 2018-ban elfogadott törvény 25%-os adót vezetett be az illegális bevándorlást elősegítő vagy népszerűsítő civilszervezetek tekintetében, ideértve azokat a csoportokat is, amelyek a bevándorlást elősegítő vagy népszerűsítő médiakampányokat támogatnak. Több civilszervezet is élesen bírálta a törvényt, és megjegyezték, hogy az a kormány véleményétől eltérő vélemények nyilvános kifejezését szankcionálja (lásd az 5. részt is). Sajtóbeszámolók szerint 2019-ben egyetlen szervezet sem fizetett adót a törvény alapján, és ezzel kapcsolatban nem tudni az adóhivatal által lefolytatott semmilyen vizsgálatról vagy ellenőrzésről sem.

Szeptember 21-én a *Telex* nevű független hírportál arról számolt be, hogy egy június 2-án kelt levélben Magyar József, a Külgazdasági és Külügyminisztérium európai kapcsolatok fejlesztéséért felelős helyettes államtitkára megkérte az ország uniós országokban lévő nagykövetségeit, hogy tegyenek jelentést a magyar újságírók adott országokba tett szakmai célú látogatásairól. A beszámoló szerint a levél annak jelentésére hívta fel a nagykövetségeket, hogy mikor került sor az adott látogatás(ok)ra, hogy azon mely magyar médiumok vettek részt, valamint hogy milyen szervezetekkel vagy helyi sajtóorgánumokkal találkoztak. A *Telex* azon kérdésére, hogy mi a célja ennek az információgyűjtésnek, a minisztérium a következőt válaszolta: „feladatai teljesítése érdekében [a minisztérium] mindent megtesz a magyar belügyekbe történő külföldi beavatkozás megakadályozása céljából. A tapasztalatok azt mutatják, hogy általában Soros szervezetei vannak az ilyen jellegű támadások mögött.”

Szeptember 29-én a Legfőbb Ügyészség vádat emelt a Momentum elnöke, Fekete-Győr András és a párt egy másik tagja ellen; a vád szerint a kormány által a munka törvénykönyvében bevezetett – a bírálói által „rabszolgatörvénynek” (lásd a 7. részt) nevezett – módosítások elleni 2018-as tüntetések során megtámadták a rendfenntartó szervek néhány tagját. Fekete-Győr ártatlannak vallotta magát, és a vádakat politikai indíttatásúnak nevezte, az ellenzéki Demokratikus Koalíció pedig kiadott egy Fekete-Győrt támogató nyilatkozatot, amelyben azt állította, hogy a

kormány a véleménynyilvánítás szabadságának ellehetetlenítésére próbálta meg felhasználni az igazságszolgáltatási rendszert.

A sajtó és a média szabadsága, beleértve az online médiát is: A független média aktívan működött, és a vélemények széles körét kifejezésre juttatta, bármilyen hivatalos korlátozás nélkül. A médiumok konszolidációja a kormánybarát vállalkozások további növekedését, valamint a médiában fellelhető egyéb hangok visszaszorítását eredményezte. Létrejött néhány új független médium, amelyek közül az egyiket egy korábban független médium riporterei alapítottak. A Szabad Európa Rádió (Radio Free Europe/Radio Liberty, RFE/RL) szeptember 8-án újraindította a magyar szolgáltatását.

Februárban a Hell Energy Drink nevű italgyártó vállalat beperelte a *Forbes Magyarország* havilapot, miután az megjelentette a leggazdagabb magyarok listáját. A Forbes a lapszám visszahívására kényszerült, mivel a magántulajdonban lévő családi italgyártó vállalat azt állította, hogy a magazin az EU általános adatvédelmi rendelete (GDPR) értelmében megsértette az érintettek magánéletét. Októberben a vállalat ezenkívül beszerzett egy bírósági határozatot, amely szintén a GDPR rendelkezéseire hivatkozva megtiltotta a *Magyar Narancs* hetilapban megjelent egyik cikk bizonyos részeinek közzétételét; a cikk megjegyezte, hogy a családhoz köthető cégek az elmúlt években jelentős összegeket kaptak állami és uniós támogatások, valamint támogatott kölcsönök formájában.

Március 31-én a kormányközeli médiamogul, Vaszily Miklós megvásárolta az Indamedia 50%-át; az Indamedia egy hirdetési felületeket értékesítő vállalkozás, amelyből az *Index* nevű független hírportálnak – amely akkoriban az ország leglátogatottabb híroldala volt – gyakorlatilag a teljes bevétele származott. Egy újonnan kinevezett tanácsadó a Covid19-világjárvány miatti csökkenő hirdetési bevételekre tekintettel olyan átszervezési tervet javasolt, amely a szerkesztőséget részben megfosztotta volna az irányítástól. Júniusban az *Index* főszerkesztője, Dull Szabolcs nyilvánosan ellenezte a javaslatot, és felhívta a figyelmet arra, hogy az oldalra egyre növekvő politikai nyomás nehezedik. Erre válaszul Bodolai László – annak az alapítványnak az elnöke, amelynek az *Index* a tulajdonában van – július 22-

én kirúgta Dullt. Bodolai azt állította, hogy Dull cselekményei veszélyeztették az *Index* gazdasági életképességét, és egyúttal cáfolta, hogy a hírportál függetlensége veszélyben lenne. Az *Index* újságírói nyilvánosan „elfogadhatatlannak" és a nyomásgyakorlásra irányuló nyílt kísérletnek minősítették Dull elbocsátását, amiről kijelentették, hogy „a független újságírás végét" fogja jelenteni. Tiltakozásul július 24-én több mint 70 újságíró – az *Index* dolgozóinak többsége – felmondott. November 23-án az Indamedia bejelentette, hogy az Index összes részvényét megvásárolta. Novemberben a weboldal még mindig ugyanazon a néven működött, azonban más munkatársakkal és sokkal kevesebb oknyomozó anyaggal.

Egyes kormánypárti médiumok szinte teljes egészében a kormányzati hirdetésekre támaszkodtak a bevételeiket illetően. A Freedom House szerint „bár léteznek magánkézben lévő ellenzéki érzületű médiumok, az országos, a regionális és a helyi médiát egyre inkább a kormánypárti szervezetek uralják, amelyeket gyakran használnak fel a politikai ellenfelek besározására és hamis vádak hangoztatására. A kormányzati hirdetések és támogatások a kormánypárti médiumokat részesítették előnyben, ami miatt a független és kritikus szervezetek pénzügyileg bizonytalan helyzetbe kerültek." Az Európai Bizottság kijelentette, hogy a kormányközeli médiához irányított hirdetések lehetővé tették a kormány számára, hogy közvetett ellenőrzést gyakoroljon a média felett.

A kormány és a kormányhoz kapcsolódó szervezetek gyakran kizárták a független és az ellenzéki médiát az általuk szervezett eseményekről és sajtótájékoztatókról.

A médiát szabályozó központi államigazgatási szerv a parlamentnek alárendelt Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH). Az NMHH jogkörébe tartozik a műsorszóró és médiapiacok működésének felügyelete, valamint a „közreműködés a kormány frekvenciakezeléssel és hírközléssel kapcsolatos politikájának megvalósításában". Az NMHH elnöke a kábelen vagy egyéb módon sugárzott, az online és a nyomtatott médiatartalom, valamint a frekvenciahasználat felügyeletéért felelős, az NMHH döntéshozó szerveként működő öttagú Médiatanács elnöki tisztjét is betölti. Az NMHH-nak kizárólag a kormánypártok által jelölt tagjai vannak. Egyes szakértők bírálták az NMHH frekvenciakiosztási gyakorlatát, arra hivatkozva, hogy az a kormánykritikus rádióállomásokat bünteti. 2019 decemberében az NMHH nem

hosszabbította meg egy jól ismert budapesti közösségi rádió frekvenciaengedélyét a médiatörvény több kisebb súlyú megsértésére hivatkozva, amelyekért az adott rádiót már korábban megbírságolták. A rádió az év hátralévő részében az interneten folytatta a működését. A Fővárosi Törvényszék júliusban megállapította, hogy megsértette a médiatörvényt a Médiatanács azon 2019. szeptemberi határozata, amelyben egy állami televíziócsatornát felmentett a jogellenes részrehajlás vádjai alól. A bíróság utasította a Médiatanácsot, hogy folytasson le új eljárást az ügyben. Szeptemberben az NMHH bejelentette, hogy a tartalommal kapcsolatos kisebb jogsértések miatt nem újítja meg a Klubrádió 2021 februárjában lejáró frekvenciaengedélyét. A Klubrádió korábban a kormánnyal szemben kritikus híreket sugárzott.

A jogszabályok szerint a szolgáltatásait ingyenesen nyújtó MTI – az állami hírügynökség – feladata, hogy kiegyensúlyozott, objektív és pártsemleges módon számoljon be az eseményekről. A médiafigyelő szervezetek és a független médiumok bírálták az állami médiát a kormányra nézve kedvezőtlen tények és vélemények elhallgatása miatt. Mivel az MTI hírszolgáltatásai ingyenesek, híreit mind az országos, mind a helyi médiumok széles körben sugározzák. Az ellenzéki politikusok arra panaszkodtak, hogy csak ritkán szerepelhetnek az állami fenntartású műsorokban, illetve hogy sokkal kevesebb időt kapnak álláspontjuk kifejtésére.

November végén egy független sajtóbeszámoló bemutatta az állami fenntartású média összehangolt erőfeszítéseit, amelyek a Fidesz politikai programjának a 2019. évi európai parlamenti választás előtti népszerűsítésére irányultak. A beszámolóban az MTVA – az állami médiakonglomerátum – tisztségviselőiről 2019 márciusában és áprilisában készült hangfelvételek is szerepeltek, amelyeken Bende Balázs, az MTVA főszerkesztője és Németh Zsolt, a hírigazgató hallható, ahogy arra utasítják az MTVA munkavállalóit, hogy a választások előtt népszerűsítsék a kormányprogramot. Bendétől többször is elhangzott a fenyegetés, hogy a munkavállalók vagy teljesítik az utasítást, vagy „el lehet menni”. A független sajtóbeszámoló szerint a Médiatanács kijelentette, hogy „panasz érkezett hozzá, amelynek kivizsgálása folyamatban van”.

Kövér László, az országgyűlés elnöke a házszabály állítólagos megsértése miatt továbbra is több személynek – elsősorban újságíróknak – megtiltotta a parlamentbe történő belépést. Május 26-án az EJEB határozatában megállapította, hogy a Kövér által a független és a kormánykritikus médiában dolgozó újságírókkal szemben 2016 tavaszán alkalmazott tilalom jogellenesen korlátozta a média munkáját, és megsértette a riporterek jogait. Kövér kiadott egy nyilatkozatot, amelyben kijelentette, hogy a határozat nem hatalmazta fel a hivatalát arra, hogy megváltoztassa a sajtó munkájára vonatkozó meglévő szabályokat.

Erőszak és megfélemlítés: Nem érkezett beszámoló az újságírókkal szembeni erőszakról vagy az újságírók fizikai vagy jogi megfélemlítéséről. Mindazonáltal az állami tisztségviselők és a kormányközeli média továbbra is rendszeresen „Soros-ügynökökként" vagy „Soros-zsoldosokként" hivatkozott egyes független újságírókra, a független médiára pedig „Soros-médiaként", valamint egy esetben a „Soros-blog" kifejezést is használták. 2018-ban egy független híroldalnak dolgozó oknyomozó újságírót egy budapesti járásbíróság gyorsított eljárásban megrovásban részesített személyazonosításra alkalmas információval történő állítólagos visszaélés miatt, azért, mert nyilvánosan elérhető információt használt fel egy olyan magyar személyről szóló cikkben, aki bírálta Svédország migrációs politikáját. A riporter rendes tárgyalás megtartását követelte. 2019 szeptemberében egy másik bíróság értesítette a riportert, hogy nem jogerős felmentő határozatot hozott, tekintettel arra, hogy az érintett személy közszereplő volt, aki köteles tűrni a közérdekből végzett mélyreható vizsgálatot. Az ügyészség fellebbezett a bírósági határozat ellen, és a Fővárosi Ítélőtábla februárban új eljárás céljából visszautalta az ügyet az eredeti bírósághoz. Az ügy novemberben még folyamatban volt.

2019 novemberében egy szélsőjobboldali weboldal közzétett egy antiszemita rajzot egy független médium újságírójáról, amelyet ezt követően egy jelentős kormánypárti médium is megosztott. Pár nappal később antiszemita és Izrael-ellenes plakátok jelentek meg Budapest belvárosában, amelyek két olyan riporter fotóját ábrázolták, akik akkoriban az ország legolvasottabb híroldalánál dolgoztak. A plakátok azt sugalmazták, hogy az újságírók külföldi ügynökök. A Tett és Védelem Alapítvány, valamint a plakátok kifüggesztésének helye szerinti kerület polgármestere gyűlöletbeszéd miatt ismeretlen tettesek ellen feljelentést tett a rendőrségen.

Márciusban Budapest rendőrfőkapitánya azt nyilatkozta a sajtónak, hogy nem indult eljárás, mivel semmi nem utalt közvádas bűncselekmény elkövetésére, magánvádas eljárást pedig nem kezdeményeztek.

Kormányközeli médiumok több alkalommal is név szerint bíráltak egyes nem kormányközeli, független és külföldi újságírókat a tudósításaik miatt. Ezek a médiumok – amelyek közül több a Fideszhez köthető médiakonglomerátumhoz, a KESMA-hoz tartozik (lásd fent) – többek között azzal vádolták az említett újságírókat, hogy „Soros-ügynökök", és legalább egy alkalommal szorgalmazták, hogy az újságíró ellen induljon eljárás a koronavírussal kapcsolatos válsághelyzetről szóló törvényben szereplő „rémhírterjesztésre" vonatkozó rendelkezés szerint. Egyes kiadványok az újságírók hátterére és lakóhelyére vonatkozó adatokat, valamint az újságírók fotóit is tartalmazták. Néhány újságírót és kommentátort többször is kifejezetten megneveztek; többek között a kormány egyik képviselője is így járt el egy sajtótájékoztató alkalmával.

A KESMA tulajdonában lévő egyik médium például április 16-án egy cikkében közzétette két külföldi újságíró nevét, és azt állította, hogy „cikkük kizárólag a magyar kormány befeketítésére irányult", valamint mellékelte az újságírók fotóit is. A KESMA tulajdonában lévő hírcsatorna műsorvezetője április 9-én név szerint hivatkozott az egyik újságíróra, aki egy másik ország állampolgáraként Budapesten él. Egy április 16-i sajtótájékoztatón a Miniszterelnökséget vezető Gulyás Gergely külön megemlítette az egyik külföldi újságírót, és bírálta a tudósításait. A KESMA tulajdonában lévő *Magyar Nemzet* egyik április 6-i cikkében egy alkotmányjogászt idézett, aki úgy nyilatkozott, hogy az adott újságíró által a koronavírussal kapcsolatos magyarországi helyzetről megjelentetett cikk a „rettegés terjesztésének", és ennélfogva a veszélyhelyzetről szóló törvény rémhírterjesztésről szóló rendelkezése értelmében bűncselekménynek minősült. A jogász ezenkívül javasolta, hogy a cikkről beszámoló magyar hírportált vonják felelősségre a törvény alapján; a KESMA tulajdonában lévő hírcsatorna később mindkét nyilatkozatról beszámolt. Az ilyen módon a média és a kormányzati tisztségviselők célkeresztjébe kerülő újságírók arról számoltak be, hogy magánszemélyektől a biztonságukat érintő fenyegetéseket kaptak.

Cenzúra és tartalomkorlátozások: A jog a tartalomra vonatkozó korlátozásokat, valamint az újságírói jogokkal, etikával és normákkal kapcsolatos előírásokat határoz meg a média minden ágára kiterjedően, beleértve a hírportálokat és az online publikációkat is. A jogszabályok tiltják a nemzetiségek, a közösségek, az etnikai, nyelvi vagy más kisebbségek, a többségi csoportok, valamint az egyházak és vallási csoportok ellen irányuló gyűlöletkeltést, továbbá rendelkeznek a bírósági és hatósági eljárásokhoz kapcsolódó forrásokra vonatkozó titoktartásról.

A törvény szerint minden olyan médiaszolgáltató, amely híreket közvetít a nyilvánosság felé, köteles kiegyensúlyozottan beszámolni az eseményekről, a közszolgálati médiaszolgáltatóknak pedig törekedniük kell a kiegyensúlyozott, pontos, részletes, objektív és felelős hír- és információszolgáltatásra. Ezeket a követelményeket széles körben figyelmen kívül hagyták, a közmédiában is. Az M1 állami televíziócsatorna és annak *hirado.hu* nevű híroldala elindított egy, a Covid19-világjárvánnyal kapcsolatos „álhírekkel" foglalkozó sorozatot. A független médiafigyelő Merték Médiaelemző Műhely egy június 16-i elemzésében megjegyezte, hogy a bemutatott beszámolók „vegyesen tartalmaznak valóban álhíroldalakon megjelent bejegyzéseket, valamint olyan, a független és kormánykritikus médiában megjelent cikkeket, amelyek egyáltalán nem tűnnek álhírnek, sőt a sorozatban ellenzéki politikusok egyes nyilatkozatai is állítólagos álhírekként jelentek meg."

A Médiatanács a tartalmakkal kapcsolatos szabályozás megsértése esetén pénzbírságot szabhat ki; ideértendők azok a médiaszolgáltatások is, amelyek megsértik a gyűlöletkeltésre vonatkozó tilalmat, az emberi méltóságot vagy a kiskorúakat védő előírásokat. A Tanács 200 millió Ft-ig (666 000 USD) terjedő bírságot róhat ki a szabálysértés jellegétől, a médiaszolgáltatás típusától és a közönség nagyságától függően, és legfeljebb egy hétre felfüggesztheti a sugárzási jogot is. Az érintett médiumok fellebbezhetnek a Médiatanács határozatai ellen, azonban külön fellebbezést kell benyújtaniuk arra vonatkozóan, hogy megakadályozzák a bírság végrehajtását, míg a felek a fellebbezés érdemi részével kapcsolatban pereskednek.

Augusztus 24-ig a Médiatanács 86 határozatot hozott a médiatörvény állítólagos megsértésével kapcsolatban, amely határozatok közül 57-ben szabtak ki bírságot 46 médiaszolgáltatóra, összesen mintegy 23,14 millió Ft (77 800 USD) összegben.

A rágalmazásra/becsületsértésre vonatkozó jogszabályok: A különböző eseményekről tájékoztató újságírók büntetőjogi felelősségre vonhatók, ha téves információkat közölnek. Mind a természetes személyek, mind a médiumok felelősségre vonhatók rágalmazás miatt az általuk közzétett nyilatkozataikért vagy a mások által tett rágalmazó nyilatkozatok közzétételéért. A sértett felek polgári és büntetőbíróságok előtt is indíthatnak eljárást.

Egyes hivatalos személyek és más közszereplők továbbra is a rágalmazásra és a becsületsértésre vonatkozó jogszabályokat alkalmazták válaszként az állampolgárok és az újságírók kritikáira. Ellenzéki politikusok és kormánykritikus magánszemélyek több nagy horderejű ügyben is pert indítottak a kormányközeli médiumok ellen. A bíróságok többnyire olyan ítéleteket hoztak, amelyekben megvédték a magánszemélyeket a kormányközeli médiumok és azok riporterei által elkövetett becsületsértéssel és rágalmazással szemben.

AZ INTERNET SZABADSÁGA

A kormány nem korlátozta, és nem függesztette fel az internethez való hozzáférést, és általánosságban nem cenzúrázta az online tartalmakat. Nem érkezett megalapozott beszámoló olyan esetekről, hogy a kormány megfelelő jogi felhatalmazás nélkül megfigyelte volna a magáncélú internetes kommunikációt.

Az NMHH az internetszolgáltatókkal együttműködve fenntartott egy zárt adatbázist azon bírósági határozatok és adóhatósági döntések tárolása és az azok végrehajtásában való együttműködés érdekében, amelyek a jogszabályokat – ideértve a tartalomra vonatkozó rendelkezéseket – megsértő weboldalak zárolására irányulnak.

TUDOMÁNYOS SZABADSÁG ÉS KULTURÁLIS ESEMÉNYEK

2017-ben a felsőoktatási törvény egyik módosítása előírta, hogy a nem uniós anyaországú egyetemeknek fizikai jelenléttel kell rendelkezniük az anyaországukban, egy Magyarország és az akkreditáció szerinti ország közötti kormányközi megállapodás alapján kell működniük, és gondoskodniuk kell arról, hogy az egyetem magyar elnevezése az anyaországbeli név pontos fordítása legyen. Az Egyesült Államokban akkreditált Közép-Európai Egyetem (CEU) 2018-ban létrehozott egy központot a New York-i Bard College-ban, a kormány és New York állam pedig tárgyalásokat folytatott egy kormányközi megállapodásról. A kormány azonban azt állította, hogy a CEU nem teljesítette megfelelően a törvény rendelkezéseit, és megtagadta a megállapodás tervezetének az aláírását, amely alapján a CEU eleget tett volna a törvénynek. 2018-ban a CEU bejelentette, hogy az Egyesült Államokban akkreditált képzéseit Bécsbe költözteti, ami 2019-ben meg is valósult. 2019 júliusában a CEU Central European University néven osztrák magánegyetemként akkreditációt kapott, 2019 novemberében pedig hivatalosan is megnyitotta bécsi kampuszát. Az Európai Bizottság 2017-ben kötelezettségszegési eljárást indított Magyarország ellen az ügy miatt. Az Alkotmánybíróság az Európai Unió Bíróságának (Bíróság) határozathozataláig felfüggesztette az ügyet.

A Bíróság október 6-án határozatában megállapította, hogy a módosítás megsértette az uniós jogot, és a tudományos élet szabadságával kapcsolatban ellentétes az Európai Unió Alapjogi Chartájával. A Bíróság ezenkívül megállapította, hogy a törvény sérti a szolgáltatások kereskedelméről szóló általános nemzetközi egyezményt és a Kereskedelmi Világszervezet előírásait. A határozat rögzítette, hogy a Magyarország és egy harmadik ország közötti nemzetközi egyezményre vonatkozó feltétel „a magyar hatóságok politikai akaratának meghatározó jellege miatt az önkényes diszkrimináció eszközének” minősül. A CEU rektora, Michael Ignatieff a határozatot jogi és erkölcsi igazolásnak nevezte, azonban hangsúlyozta, hogy a CEU Bécsbe költözése végleges, és azt is hozzátette, hogy a határozat „leveszi a Lex CEU teljes terhét a vállunkról, és helyreállítja a szabadságunkat”.

2019-ben a parlament elfogadott egy törvényt, amely egy újonnan létrehozott szervezeten keresztül a kormány számára ellenőrzést biztosít 15, korábban a

Magyar Tudományos Akadémia által finanszírozott és kezelt kutatóintézet finanszírozása felett. A törvényt mind belföldön, mind külföldön az a kritika érte, hogy sérti a tudományos szabadság és a tudományos intézmények önkormányzásának alapelveit. Júliusban a kutatóintézetek egynapos határidőt kaptak arra, hogy benyújtsák a „kutatási terveik leírását", ami miatt ismét előtérbe kerültek a kutatásfinanszírozás értékelési folyamata miatti aggályok.

A parlament által május 19-én elfogadott jogszabályok szerint a kormány augusztus 1-től magánalapítványokra bízta hat állami egyetem működtetését. A Corvinus Egyetemen 2019-ben bevezetett mintát követve az Állatorvostudományi Egyetem, a Miskolci Egyetem, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, a Neumann János Egyetem, a Soproni Egyetem és a Széchenyi István Egyetem alapítványok által finanszírozottan, új struktúrában kezdett működni, és egyes esetekben kormányzati tisztségviselők is szerepeltek a kuratórium tagjai között.

Július 3-án a parlament elfogadott egy törvényt, amely a Színház- és Filmművészeti Egyetem tulajdonjogát szeptember 1-től átruházta egy alapítványra. A kormány figyelmen kívül hagyta az egyetem által az alapítvány kuratóriumi tagjaira vonatkozóan tett javaslatot, és ehelyett a Nemzeti Színház igazgatóját, Vidnyánszky Attilát nevezte ki az alapítvány vezetőjének. Az egyetem szenátusa kijelentette, hogy Vidnyánszky „évek óta következetesen és szándékosan igyekszik tönkretenni az egyetem jó hírnevét, a kuratórium többi tagja pedig nem rendelkezik számottevő felsőoktatási tapasztalattal". A bejelentést követően több oktató is közölte a lemondását. Az egyetem hallgatói, munkatársai, művészei és a nagyközönség több demonstrációt szervezett a törvény ellen, valamint a hallgatók elbarikádozták magukat az egyetem épületeiben, és így követelték az egyetemi autonómiát. A hallgatók a kormány által a Covid19 terjedésének megakadályozására irányuló intézkedések keretében november 10-én bejelentett gyülekezési tilalom miatt megszüntették a blokádot.

Március 24-én, a Covid19-világjárvány alatt a parlament kivételes eljárásban elfogadta a kultúráról szóló törvény módosítását, amely az állam által finanszírozott budapesti színházakat elvette az önkormányzattól, és azokat a központi kormányzat ellenőrzése alá helyezte. A központi kormányzat a színházak vezetőségének

kinevezésére vonatkozó jogot is megszerezte. Arra a 2019 végén közölt vádra hivatkozva, amely szerint az egyik budapesti színházban szexuális zaklatásra került sor, a kormány azzal érvelt, hogy ha a színházak működéséhez szükséges összes forrást ő biztosítja, akkor arra is jogosultnak kell lennie, hogy a munkatársakkal kapcsolatos, valamint pénzügyi döntéseket hozzon, továbbá hozzátette, hogy a továbbiakban nem áll módjában támogatni azon színházak működését, amelyek nem teszik lehetővé ügyeik ellenőrzését. A kabinet szakmai konzultáció nélkül vezette be a módosítást. Áprilisban a központi kormányzat és a Fővárosi Önkormányzat megállapodást kötött a fővárosi színházak üzemeltetéséről. A megállapodás szerint a Fővárosi Önkormányzat négy színházat fog finanszírozni kormányzati források nélkül, amelyek tekintetében jogosult lesz az igazgató kinevezésével kapcsolatos döntések meghozatalára.

B. A BÉKÉS GYÜLEKEZÉS ÉS AZ EGYESÜLÉS SZABADSÁGA

Az alkotmány és a törvény biztosítja a békés gyülekezés szabadságát, és a kormány általában tiszteletben tartotta ezt a jogot. Az alkotmány és a törvény rendelkezik az egyesülés szabadságáról, és a kormány általában – néhány kivételtől eltekintve – tiszteletben tartotta ezt a jogot.

A BÉKÉS GYÜLEKEZÉS SZABADSÁGA

Az alkotmány tartalmaz egy rendelkezést a magánélet védelméről, amely kimondja, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével, ami korlátozhatja a politikusok otthona vagy egyéb lakások közelében található közterületeken megrendezett tüntetéseket. A jog a nyilvános demonstrációk szabályozását is megengedi a kormánynak – melynek keretében követelheti a szervezőktől a rendezvényeik során okozott károk megtérítését –, valamint a tüntetések előzetes betiltását is. A jog szerint a hatóságok betilthatják vagy feloszlathatják azokat a gyűléseket, amelyek szükségtelenül és aránytalanul megsértik a nemzet, illetve más nemzeti, etnikai vagy vallási közösségek

méltóságát. A jog büntetendővé nyilvánítja a demonstrációk nem erőszakos megzavarását vagy akadályozását is.

A büntető törvénykönyv három évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni a „hivatalos személyek” (ideértve az országgyűlési képviselőket, a bírókat és az ügyészeket is) olyan esetben történő zaklatását, amikor nem hivatalos feladatot látnak el.

A Covid19-világjárvány első hulláma alatt a kormány korlátozásokat vezetett be a beltéri és a kültéri nyilvános gyülekezésre és rendezvényekre vonatkozóan. Májusban a rendőrség bírsággal sújtotta azokat a sofőröket, akik autójuk dudájának nyomkodásával részt vettek a kormány azon döntése elleni tüntetésen, amely szerint a koronavírus miatt betegeket kell hazaengedni a kórházakból. A rendőrség a szélsőjobboldali csoportok „cigánybűnözés” elleni május 28-i tüntetéséről megállapította, hogy az nem tartozik a gyülekezésről szóló törvény hatálya alá (lásd még az etnikai kisebbségekről szóló 6. részt). A Covid19-világjárvány második hulláma alatt a kormány általános tilalmat vezetett be a közterületen történő gyülekezésre vonatkozóan, és 500 000 Ft-ig (1670 USD) terjedő bírságokat szabott ki a betiltott tüntetések résztvevőivel szemben.

Május 26-án az EJEB határozatában megállapította, hogy a rendőrség beavatkozott egy magánszemély békés gyülekezéshez való jogába azzal, hogy 2013-ban indokolatlanul elutasította azon szándékának bejelentését, hogy demonstrációt kíván tartani a köztársasági elnöki rezidencia előtt. A rendőrség arra hivatkozott, hogy a TEK lezárta a szóban forgó területet, ami ezért a kérelmezett időszakban már nem minősült közterületnek, így demonstrációk céljából nem volt elérhető. Egy későbbi bírósági vizsgálat megszüntette a tilalom jogalapját, de addigra már nem volt aktuális a demonstráció alapjául szolgáló ok. Az EJEB utasította az államot, hogy nem vagyoni kárának megtérítéseként fizessen ki 2600 EUR-t (3100 USD-t) az érintett magánszemélynek.

EGYESÜLÉSI SZABADSÁG

Június 18-án a Bíróság megállapította, hogy sérti az uniós jogot az ország azon 2017. évi törvénye, amely előírja, hogy a külföldi finanszírozásban részesülő civilszervezetek kötelesek gondoskodni a nyilvántartásba vételükről és a „külföldről támogatott szervezetként" történő megjelölésükről (lásd az 5. részt).

Egy 2011. évi jogszabály megszüntette több mint 300 olyan vallási csoport és szervezet regisztrációját, amelyek korábban bejegyzett egyházi jogállással rendelkeztek, és többségüknek újra kérelmezniük kellett a nyilvántartásba vételt. A kormány egyetlen bejegyzett egyházi jogállásra irányuló kérelmet sem hagyott jóvá az említett jogszabály 2012. évi módosítása óta, azonban több olyan kérelmet is jóváhagyott, amelyben alacsonyabb szintű egyházi szervezeti jogállást kérelmeztek. 2019-ben hatályba lépett a törvény módosítása, amely négy különböző jogállást hozott létre a vallási szervezetek számára. A megfigyelők megjegyezték, hogy ugyan a módosítás leegyszerűsítette a vallási szervezetek számára a közepes szintű jogállás megszerzésére irányuló eljárást, a 2011 előtt meglévő jogaik közül csak néhányat biztosít újra az érintett vallási csoportok számára.

C. VALLÁSSZABADSÁG

Lásd a Külügyminisztérium vallásszabadságról szóló nemzetközi jelentését *(International Religious Freedom Report)* a következő weboldalon: **https://www.state.gov/religiousfreedomreport/**.

D. MOZGÁSSZABADSÁG

Az alkotmány és a törvény biztosítja az országon belüli szabad helyváltoztatás, a külföldre utazás, a kivándorlás és a hazatelepülés szabadságát, és a kormány általában tiszteletben tartotta ezeket a jogokat.

E. A BELSŐ MENEKÜLTEK HELYZETE ÉS KEZELÉSE

Nem alkalmazandó.

F. A MENEKÜLTEK VÉDELME

A kormány együttműködött az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával (UNHCR), és biztosította a számára a menekültekhez és a menedékkérőkhöz való hozzáférést, az idegenrendészeti eljárás keretében fogvatartottak kivételével.

A migránsokkal, a menekültekkel és a hontalanokkal szembeni visszaélések: Egyes emberi jogi aktivisták és az UNHCR bírálták a kormány által a migránsokkal és a menedékkérőkkel szemben alkalmazott bánásmódot, többek között azt, hogy a migránsokat és a menedékkérőket a szerb-magyar határon visszatoloncolták a határkerítés szerb oldalára, akkor is, ha nem Szerbián keresztül léptek be Magyarországra.

A belföldi emberi jogi civilszervezetek arról számoltak be, hogy ügyvédeik nehézségekbe ütköztek az idegenrendészeti vagy menekültügyi létesítményekben őrzött külföldiekkel történő kapcsolattartás során.

Visszaküldés: Az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottsága márciusban közzétett jelentésében megjegyezte, hogy nem álltak rendelkezésre olyan jogorvoslati lehetőségek, amelyek hatékony védelmet biztosítottak volna a kitoloncolással vagy a visszaküldéssel szemben, ideértve a sorozatos visszaküldést is. Emberi jogi aktivisták arról számoltak be, hogy a hivatalos rendőrségi statisztikák szerint 2019-ben 11 101 esetben került sor Szerbiába történő visszatoloncolásra.

A menedékjoghoz való hozzáférés: A törvény rendelkezik a menedékjogról, és bevezetett egy olyan eljárást a menedékkérők számára, melynek keretében az országon kívülről kérelmezhetik a menedékjogot, azonban június 29-én az UNHCR kijelentette, hogy az új törvény (lásd lejjebb) „tovább rontja az országba való belépéshez és a menedékjoghoz való hatékony hozzáférést azok számára, akik háború és üldözés elől menekülnek, pedig az már eddig is súlyosan korlátozott volt”. Az UNHCR felhívta a kormányt, hogy gondoskodjon arról, hogy menekültügyi rendszere megfeleljen a nemzetközi menekültügyi és emberi jogi jogszabályoknak.

A Bíróság május 14-i határozatát követően – amelyben jogellenes fogva tartásnak minősítette azt, hogy a kormány a magyar-szerb határon két tranzitzónában tartja

fogva a menedékkérőket – a kormány május 21-én bejelentette a tranzitzónák bezárását, és május 27-től egy kormányrendeletben új menekültügyi rendszert vezetett be. Az új jogszabály alapján a Magyarország határára érkező menedékkérőket a későbbiekben visszafordították, és utasították őket, hogy a belgrádi vagy a kijevi magyar nagykövetséghez nyújtsanak be nyilatkozatot arról, hogy menedékjogot kívánnak kérelmezni. A menekültügyi hatóságnak 60 nap állt a rendelkezésére a szándéknyilatkozat megvizsgálására és arra, hogy javaslatot tegyen a nagykövetségnek arra vonatkozóan, hogy kiadjon-e a menedékkérőnek egy egyszeri beutazásra szóló különleges engedélyt a Magyarországra történő belépéshez. Az engedély kiadása esetén a menedékkérő 30 napon belül önállóan Magyarországra utazik, és megérkezésekor haladéktalanul jelentkezik a határőröknél, akik 24 órán belül átadják őt a menekültügyi hatóságnak. Azok, akik nem kapják meg valamelyik nagykövetségtől az egyszeri beutazásra szóló különleges engedélyt, nem kérelmezhetnek Magyarországon menedékjogot. A rendelet később bekerült a veszélyhelyzetet megszüntető törvény tervezetébe, amely június 18-án lépett hatályba. Június 29-én az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a törvény kiteszi a menedékkérőket a visszaküldés veszélyének. Ha az országban bárhol tartózkodási joggal (például érvényes vízummal vagy tartózkodási engedéllyel) nem rendelkező harmadik országbeli állampolgárt találnak, „átkísérik” őket a határkerítés másik oldalára. Novemberig a menekültügyi hatóság még egyetlen benyújtott szándéknyilatkozatot sem hagyott jóvá.

Október 30-án az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított az új menekültügyi szabályok miatt, amelyeket a Bizottság jogellenesnek tart, mivel megakadályozzák, hogy azok a személyek, akik már az ország területén tartózkodnak – ideértve a határt is – nemzetközi védelmet kérelmezzenek.

December 17-én a Bíróság megállapította, hogy a nemzetközi védelemmel kapcsolatos eljáráshoz való hozzáférés korlátozása, a menedékkérők tranzitzónákban történő fogva tartása az említett védelemre irányuló eljárás céljából és az országban jogellenesen tartózkodó harmadik országbeli állampolgároknak a magyar-szerb határra történő, a kiutasítási eljárás garanciáinak betartása nélküli elszállítása ellentétes az uniós joggal.

Június 21-én a Magyar Helsinki Bizottság arról számolt be, hogy 2017 és a tranzitzónák májusi bezárása között több ezer felnőttet és gyermeket tartottak fogva jogellenesen hosszabb ideig, egyes esetekben majdnem két évig. A hatóságok 24 esetben, 34 személytől 1-8 napra megvonták az élelmet. A Magyar Helsinki Bizottságnak minden ilyen ügyben ideiglenes intézkedést kellett kérelmeznie az EJEB-től az élelemmegvonás megszüntetése érdekében.

Március 1-jén Bakondi György, Orbán Viktor miniszterelnök belbiztonsági tanácsadója bejelentette, hogy a koronavírus miatt határozatlan időre felfüggesztik az új menedékkérők fogadását. Március 8-án a kormány a koronavírus, valamint a török-görög határon kialakult helyzet által jelentett biztonsági kockázat miatt szeptember 7-ig meghosszabbította a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet", amelyet először 2015-ben vezettek be, és amelyet azóta minden félévben megújítottak. Szeptember 1-jén a kormány további hat hónapra meghosszabbította a „válsághelyzetet". Augusztus 6-án Müller Cecília, az országos tisztifőorvos kijelentette, hogy az ellenőrizetlen migráció „rendkívül nagy veszélyt" jelent az országra nézve, mivel a legtöbb „illegális migráns" olyan országokból érkezik, ahol magas a Covid19-esetek száma, valamint olyan betegségekkel is fertőzöttek lehetnek, amelyek Magyarországon már nagyon ritkán fordulnak elő.

Biztonságos származási/tranzitország: A kormány továbbra is fenntartotta a „biztonságos származási országok" és a „biztonságos harmadik országok" listáját. Szerbia, Bosznia-Hercegovina és Koszovó mindkét listán szerepel. Az UNHCR ismételten kifogásolta, hogy a kormány Szerbiát biztonságos harmadik országnak nevezte, arra hivatkozva, hogy Szerbiában nem állnak rendelkezésre hatékony menekültügyi eljárások. A parlament 2018-ban módosította az alkotmányt, amely módosítás szerint nem jogosult menedékjogra az a személy, aki az ország területére „olyan országon keresztül érkezett, ahol üldöztetésnek vagy üldöztetés közvetlen veszélyének nem volt kitéve." A parlament a menedékjogi törvényt is módosította, és kizárólag azokra a személyekre korlátozta a menedékjogot, akik közvetlenül olyan helyről érkeztek Magyarországra, ahol életük vagy szabadságuk veszélyben volt.

Március 19-én a Bíróság megállapította, hogy sérti az uniós jogot az a nemzeti jogszabály, amely szerint elfogadhatatlan annak a menedékkérőnek a menedékjog

iránti kérelme, aki biztonságos tranzitországon keresztül érkezik meg egy uniós tagállamba. A Bíróság megállapította, hogy az uniós tagállamok a kérelmek elfogadhatóságának meghatározásakor kötelesek értékelni a menedékkérők tranzitországgal fennálló „kapcsolatát"; az országon történő puszta áthaladás nem elegendő a szóban forgó kapcsolat megalapozásához. Az ügy egy szíriai kurd menedékjog iránti kérelmével volt kapcsolatos, amelyet az érintett bevándorlási hatóság elfogadhatatlannak minősített, mivel a kérelmező áthaladt a kormány által biztonságos tranzitországnak tekintett Szerbián.

Mozgásszabadság: A tranzitzónák bezárása után az új menedékjogi rendelkezések előírták, hogy a kérelmezőt a menedékjogi iránti kérelmét követően négy hétre automatikusan „zárt létesítményben kell elhelyezni", amely elhelyezéssel szemben semmilyen jogorvoslat nem érhető el. Négy hét elteltével a kérelmezőt nyitott létesítményben kell elhelyezni, vagy őrizetbe kell venni, és ez ellen a határozat ellen jogorvoslati lehetőség áll rendelkezésre. A jogszabályok idegenrendészeti eljárás keretében lehetővé teszik az elutasított menedékkérők legfeljebb 12 hónapig, illetve a folyamatban lévő menedékjog iránti kérelmek bizonyos eseteiben menekültügyi őrizet keretében történő, hat hónapig tartó fogva tartását. Az idegenrendészeti őrizetet általában idegenrendészeti fogdákban hajtották végre.

Májusban a hatóságok kiutasítottak 15 iráni egyetemi hallgatót, akik állítólag megsértették a koronavírussal kapcsolatos karanténszabályokat, amikor egy budapesti kórházban vizsgálták őket. A kiutasításra azt követően került sor, hogy egyes országos politikai vezetők azt állították, hogy a külföldiek – különösen az irániak – terjesztik a betegséget. Július 15-én a média arról számolt be, hogy folyamatban van a határozatok felülvizsgálata.

Az alapvető ellátásokhoz való hozzáférés: Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnak (a menekültügyi hatóságnak) 60 napja van arra, hogy javaslatot tegyen a belgrádi vagy a kijevi magyar nagykövetségnek arra vonatkozóan, hogy megadja-e az egyszeri beutazásra szóló engedélyt a menedékkérőnek. Ezen időtartam alatt a menedékkérő semmilyen szállásra vagy támogatási szolgáltatásra nem jogosult, és semmilyen védelmet nem élvez.

Emberi jogi aktivisták arról számoltak be, hogy a tranzitzónák május végi bezárásától augusztus végéig nem került sor hivatalos oktatásra a szlovák-magyar határon található vámosszabadi, illetve balassagyarmati menekültügyi befogadóállomáson, ahová a kormány szinte az összes, korábban a tranzitzónákban őrzött menedékkérőt átköltöztette. Balassagyarmaton elegendő számú szociális munkás volt, azonban nem állt rendelkezésre rendszeres helyszíni pszichoszociális segítség, hanem eseti alapon kerestek meg egy pszichológust. Vámosszabadiban hasonló helyzetről számoltak be.

A jog korlátozza a nemzetközi védelemben részesülő személyeknek nyújtott ellátásokat és támogatásokat, azon az alapon, hogy nem élvezhetnek nagyobb előnyöket, mint a magyar állampolgárok. A hatóságok nem biztosítanak lakhatási támogatást, oktatási juttatásokat vagy havi pénzjáradékot a menedékkérőknek, a menekülteknek, illetve a kiegészítő védelemben részesülő személyeknek.

2019-ben az Európai Bizottság eljárást indított Magyarország ellen a Bíróság előtt, arra hivatkozva, hogy az a jogszabály, amely büntetendővé nyilvánítja az olyan menedékkérőknek történő segítségnyújtást, akik hazájukban nem voltak üldözésnek kitéve, illetve akik már áthaladtak egy biztonságos országon, csorbítja a menedékkérők arra vonatkozó jogát, hogy nemzeti, nemzetközi és nem kormányzati szervezetekkel konzultáljanak, illetve hogy azoktól segítséget kapjanak. Az ügy novemberben még folyamatban volt.

Tartós megoldások: A menekültek jogosultak állampolgárságot szerezni, azonban a civilszervezetek szerint a menekültek és a hontalanok kérelmei kisebb arányban kerülnek jóváhagyásra, mint az állampolgárságot kérelmező más személyek kérelmei. A Magyar Helsinki Bizottság bírálta az állampolgárság megszerzésének eljárási keretrendszerét, és megjegyezte, hogy a határozatokat nem indokolták meg a kérelmezők számára, az elutasítások ellen pedig nem volt lehetőség fellebbezni. Nem érkezett beszámoló a menekültek más országba történő áttelepítéséről. Ideiglenes védelem: A jog a tömeges beáramlás eseteire külön rendelkezik az ideiglenes védelemről (a menedékes jogállásról), azonban a problémával foglalkozó szervezetek beszámolói szerint ezt a gyakorlatban nem alkalmazták. A jog szerint a nemzetközi védelem valamennyi formája (a menekültstátusz, a kiegészítő védelem,

a befogadottként történő elismerés, a hontalan jogállás stb.) ideiglenes jellegű, és a védelemre való jogosultságot bizonyos időközönként felül kell vizsgálni.

2019-ben a Bíróság úgy rendelkezett, hogy a bírák jogosultak nemzetközi védelemben részesíteni a menedékkérőket, ha egy közigazgatási szerv új körülmények megállapítása nélkül változtatja meg a határozatukat. Egy 2015-ös rendelkezés korábban megfosztotta a bíróságokat attól a joguktól, hogy menedékjogi ügyekben megváltoztassák az idegenrendészeti hatóságok határozatait.

3. rész: A politikai folyamatokban való részvétel szabadsága

Az alkotmány és a törvény biztosítja az állampolgárok számára a kormány megválasztásának lehetőségét az általános választójogon alapuló, rendszeres időközönként, titkos szavazással megtartott választások keretében.

VÁLASZTÁSOK ÉS POLITIKAI RÉSZVÉTEL

A legutóbbi választások: Az országos választásokra 2018-ban került sor, és az egyfordulós rendszerben lebonyolított választásokon 199 országgyűlési képviselőt választottak meg az állampolgárok. A választásokon a kormánypártoknak egymás után harmadjára sikerült kétharmados szupertöbbséget elérniük a parlamentben, megszerezve a pártlistás szavazatok 49 százalékát, az ország 106 egyéni választókerületéből pedig – ahol a relatív többségi rendszer alapján szerezhető mandátum – 91-ben nyertek.

Az országos önkormányzati választásokra 2019 októberében került sor, melynek során az egyfordulós rendszerben megválasztották a helyi önkormányzati képviselőket, a polgármestereket és a nemzetiségi önkormányzatok tagjait. 48,6%-os részvétel mellett a választások azt eredményezték, hogy a kormányzó Fidesz-Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) jelöltjei a kisebb városokban és a falvakban megtartották a polgármesteri tisztségek többségét, az ellenzék pedig megszerezte a budapesti főpolgármesteri tisztséget, valamint a főváros 23 kerületéből 14-nek, a 23

megyei jogú városból pedig 11-nek a polgármesteri tisztségét. A megfigyelők szerint az ellenzék viszonylagos sikere abból származott, hogy a legtöbb fontos versenyben egyetlen ellenzéki jelöltet indítottak a Fidesz-KDNP-vel szemben. A belföldi megfigyelők felhívták a figyelmet arra, hogy semmilyen változás nem történt a választási és a médiakörnyezetben, és hivatkoztak az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) által 2018-ban az országba küldött megfigyelők megállapításaira (lásd lent).

Az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatalának küldöttsége (ODIHR) megfigyelőként volt jelen a 2018. évi országos választásokon. Zárójelentésében a küldöttség kijelentette, hogy a választás „ellentétes volt az EBESZ felé tett kötelezettségvállalásokkal", és megállapította, hogy „az állami és a kormánypárti erőforrások között jelentős átfedések voltak", ami aláásta a jelöltek azon képességét, hogy „egyenlő alapokon versenyezzenek egymással".

Az ODIHR választás-megfigyelő küldöttségének jelentése hangsúlyozta, hogy bár „a választáson sokan indultak, a többség nem kampányolt aktívan, hanem nyilvánvalóan azért regisztráltak, hogy igénybe vehessék az állami kampánytámogatást, vagy hogy szoros verseny esetén felhígítsák a szavazatokat". A jelentés felhívta a figyelmet „a választókerületek független testület által történő rendszeres, átlátható, pártatlan és inkluzív módon történő felülvizsgálatának" hiányára.

A Covid19-világjárvány alatt a parlament által elfogadott, a koronavírussal kapcsolatos veszélyhelyzetről szóló törvény rendelkezései megtiltották az időközi választások válság alatti megtartását. A veszélyhelyzet megszűnésekor az Országos Választási Iroda bejelentette, hogy a járvány alatt 20 helyi időközi választást halasztottak el; végül mind a 20-at későbbi időpontra tűzték ki.

A politikai pártok és a politikai részvétel: Az ODIHR 2018. évi választásról kiadott jelentése több olyan problémát is megemlített a média befolyásával kapcsolatban, amely „aláásta az egyenlő kampányfeltételeket, továbbá kérdéseket vetett fel az adminisztratív forrásokkal való visszaéléssel, illetve az állami irányítás és a pártkampányok összemosódásával kapcsolatban, ez pedig ellentétes az EBESZ felé tett kötelezettségvállalásokkal." A jelentés azt is megemlítette, hogy a kampányok

finanszírozásáról szóló jogszabályok korlátozták a politikai pártok átláthatóságát és elszámoltathatóságát.

A külföldön élő, de állandó magyarországi lakcímmel rendelkező szavazni kívánó állampolgároknak személyesen kellett megjelenniük a nagykövetségeken, az állandó magyarországi lakcímmel nem rendelkező állampolgárok pedig levélben is szavazhattak, de csak a pártlistákra. Az ODIHR választási megfigyelői szerint az a gyakorlat, hogy a regisztráció és a szavazás tekintetében eltérő szabályok vonatkoznak az állampolgárokra attól függően, hogy rendelkeznek-e állandó magyarországi lakcímmel, „ellentmond az egyenlő választójog alapelvének".

December 15-én a parlament módosította a választási törvényt, és úgy rendelkezett, hogy minden olyan párt, amely országos pártlistát kíván állítani, köteles a 106 egyéni választókerületből legalább 71-ben jelöltet állítani (korábban 27 volt a követelmény).

A Covid19-járvány kitörését követően a kormány március 11-én kormányrendelettel veszélyhelyzetet hirdetett. A veszélyhelyzet alatt a kormány sürgősségi kormányrendeleteket adhat ki, amelyek az Alaptörvénynek megfelelően 15 nap elteltével hatályukat vesztik. Március 30-án a parlament elfogadott egy törvényjavaslatot a sürgősségi rendeletek hatályának határozatlan időre történő meghosszabbításáról, és felhatalmazta a kormányt, hogy sürgősségi rendeletekkel kormányozzon, parlamenti jóváhagyás nélkül.

A törvényjavaslatot belföldön és külföldön is bírálták amiatt, hogy konkrét határidő nélkül bővítette ki a kormány hatáskörét, és hogy tartós jelleggel módosította a büntető törvénykönyvet olyan módon, amely a megfigyelők szerint korlátozhatja a sajtószabadságot (lásd még a véleménynyilvánítás szabadságáról szóló 2.a. részt is). Március 27-én az ENSZ emberi jogi főbiztosának hivatala kijelentette, hogy „úgy tűnik, hogy a törvényjavaslat gyakorlatilag korlátlan hatáskört biztosít a kormánynak a rendeletekkel történő kormányzásra és a parlamenti ellenőrzés megkerülésére, világos határidő nélkül". Az ENSZ emberi jogi főbiztosának hivatala hangsúlyozta, hogy „a nemzetközi emberi jogi rendelkezések értelmében a sürgősségi jogszabályoknak és intézkedéseknek szigorúan átmenetinek kell lenniük". Március 30-án a Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatalának igazgatója, Ingibjorg Solrun Gisladottir aggodalmát fejezte ki a törvényjavaslat miatt, és

hozzátette, hogy „az EBESZ-régió kormányai által elfogadott sürgősségi jogszabályoknak határidőt kell tartalmazniuk, és garantálniuk kell a parlamenti felügyeletet”. Március 30-án az Európai Bizottság kijelentette, hogy senkit nem kíván megakadályozni munkája elvégzésében, de éberen figyelni fog annak biztosítása érdekében, hogy az európai normákat valamennyi szakpolitikai területen tiszteletben tartsák a Covid19 elleni küzdelem során. Június 16-án a parlament elfogadott egy törvényjavaslatot, amely kötelezte a kormányt, hogy június 17-i hatállyal szüntesse meg a veszélyhelyzetet.

A megfigyelők megjegyezték, hogy a veszélyhelyzet alatt elfogadott több rendelet és egyéb jogszabály – köztük a különleges jogrend keretében a „rémhírterjesztést” szabadságvesztéssel büntetni rendelő jogszabály, valamint több olyan intézkedés, amely a bírálók szerint nem kapcsolódott a járványhoz – a veszélyhelyzet megszüntetése után továbbra is hatályban maradt. A Magyar Helsinki Bizottság, a Társaság a Szabadságjogokért és az Amnesty International Magyarország a veszélyhelyzet megszüntetését „optikai csalódásnak” nevezte, és kijelentette, hogy az ezzel egyidejűleg elfogadott salátatörvény olyan rendelkezéseket tartalmaz, amelyek lehetővé teszik a kormány számára, hogy határozatlan ideig ismét rendeletekkel kormányozzon.

Áprilisban a veszélyhelyzet keretében a kormány kiadott egy rendeletet, amely az ellenzéki pártok által vezetett és a Samsung-gyárnak otthont adó Göd területét „stratégiailag fontosnak” és „kiemelt gazdasági övezetnek” minősítette, ennélfogva a zóna feletti hatáskört – ideértve az adóbeszedést is – áthelyezte a helyi önkormányzattól a Fidesz által vezetett megyei önkormányzathoz. Májusban a parlament elfogadott egy hasonló törvényjavaslatot, amely lehetővé tette a kormány számára, hogy „különleges gazdasági övezetnek” minősítse azokat a területeket, amelyek körülbelül öt milliárd forintot (16 millió USD-t) meghaladó értékű beruházásoknak adnak otthont. A kritikusok megjegyezték, hogy ez a rendelkezés nem kapcsolódik a Covid19-világjárványhoz, és hogy úgy tűnik, hogy az ellenzéki pártok által irányított önkormányzatokat célozta meg, amelyeket ezzel adóbevételtől fosztott meg.

A koronavírusos esetek számának őszi megnövekedését követően a kormány november 4-én ismét veszélyhelyzetet hirdetett. November 10-én a parlament elfogadott egy törvényjavaslatot, amely további 90 nappal meghosszabbította a kormány veszélyhelyzettel kapcsolatos hatáskörét. A kormány szintén november 10-én körülbelül 30 törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé, többek között olyan nagy horderejű kérdésekre vonatkozó alkotmánymódosításokat és más jogalkotási aktusokat, mint az LMBTI-jogok (lásd a 6. részt), a fiskális átláthatóság (lásd a 4. részt), a bírói függetlenség és a választójogi jogszabályok. November 20-án Dunja Mijatovic, az Európa Tanács emberi jogi biztosa felhívta a parlamentet, hogy halassza el az intézkedésekről történő, decemberre kitűzött szavazást, mivel elfogadásuk esetén azok „súlyosan hátrányos hatást gyakorolhatnak az országban az emberi jogokra", és mivel a veszélyhelyzet korlátozza „az érdemi demokratikus vita és a nyilvánosság általi ellenőrzés lehetőségeit". A parlament december 15-én elfogadta a törvényjavaslatokat.

A nők és a kisebbségi csoportok tagjainak részvétele: Egyetlen jogszabály sem korlátozza a nőket és a kisebbségi csoportok tagjait a politikai folyamatokban történő részvételben. Ennek ellenére a nők nagyon alacsony számban képviseltették magukat a közéletben. Az ODIHR 2018. évi választásokról szóló jelentése megjegyezte, hogy „a nők alulreprezentáltak a politikai életben, és nincsenek olyan jogi követelmények, amelyek a nemek közötti egyenlőség választásokkal kapcsolatban történő előmozdítására irányulnak". A választást követően az országgyűlési képviselőknek a 12,5%-a volt nő. Novemberben a 15 főből álló kormány három női taggal rendelkezett, a kormány alatti szinten pedig az államtitkárok 13%-a volt nő, amely arány 2010 óta viszonylag állandónak mondható a Fidesz-KDNP kormányzatban. *Hatodik időszakos jelentésében* az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a nők az állami szektorban alulreprezentáltak a döntéshozó pozíciókban, különösen a minisztériumokban és a parlamentben.

A választási rendszer biztosítja a 13 elismert nemzeti kisebbség számára annak lehetőségét, hogy külön kisebbségi szavazási eljárásra regisztráljanak a parlamenti választások során, ami azt jelenti, hogy a pártlista helyett a kisebbségi jelöltek listájára szavaznak. Bár mind a 13 nemzeti kisebbségnek volt regisztrált jelöltlistája a

2018. évi választáson, csupán egy – a német kisebbség – szerzett a kisebbségi mandátumok elnyeréséhez elegendő szavazatot. Azokat a nemzeti kisebbségeket, amelyek nem szereztek mandátumot, szavazati joggal nem rendelkező szóvivők képviselték a parlamentben, akiknek a hatásköre a kisebbségi ügyek megtárgyalására korlátozódott. Az ODIHR a 2018. évi választási kampánnyal kapcsolatban kijelentette, hogy több olyan esetről is értesült, amelyekben roma szavazókra gyakoroltak nyomást annak érdekében, hogy ne regisztráljanak kisebbségi szavazóként, hanem inkább az országos listákra szavazzanak. A származásra vonatkozó adatok védelméről szóló jogszabályok miatt nem állnak rendelkezésre hivatalos statisztikák azzal kapcsolatban, hogy milyen arányban képviseltetik magukat a kisebbségek a parlamentben és a kormányban.

4. rész: Korrupció és az átláthatóság hiánya a kormányzatban

Ugyan a jog büntetőjogi szankciókat ír elő a hivatalos személyek által elkövetett vesztegetés esetére, az év során csak néhány ilyen eljárás indult. Az Európai Bizottság és egyes civilszervezetek úgy vélték, hogy a kormány nem szerez érvényt hatékonyan ezeknek a rendelkezéseknek, illetve azokat nem alkalmazza hatékonyan, és hogy a hivatalos személyek, valamint a szoros kormányzati kapcsolatokkal rendelkező személyek gyakran büntetlenül vesznek részt korrupciós ügyletekben.

A korrupcióellenes civilszervezetek azt állították, hogy a kormány korrupt és részrehajló módon osztja szét az uniós forrásokat. A Korrupciókutató Központ Budapest az ajánlattétel során történő összejátszás több esetét is azonosította, valamint a korrupció veszélyére utaló egyéb jeleket is tetten ért az uniós finanszírozást magukban foglaló állami pályázatokban. A kutatóközpont megállapította, hogy a kormányhoz szorosan kapcsolódó gazdasági társaságoknak sokkal kisebb versennyel kell számolniuk, és magasabb árat képesek elérni az uniós finanszírozású projektekre vonatkozó pályázatokon.

A szeptember 30-án kiadott *jogállamisági jelentésében* az Európai Bizottság megállapította, hogy az ország korrupcióellenes szabályai hiányosak, és hogy a kormányzat nem kezelte megfelelően a nepotizmust és a kivételezést; emellett külön megjegyezte, hogy „súlyos vádak felmerülése esetén rendszerszinten fordul elő, hogy nem kerül sor határozott fellépésre a magas rangú tisztviselőket vagy azok közvetlen környezetét érintő korrupciós ügyek kivizsgálása és üldözése céljából". A jelentés ezenkívül megjegyezte, hogy „a politika és egyes nemzeti vállalkozások szoros összefonódása előmozdítja a korrupciót".

December 15-én a parlament módosította az alkotmányt, és bevezette a közpénz új fogalmát amely ezt követően „az állam bevételére, kiadására és követelésére" korlátozódott. Egy másik módosítás kinyilvánította, hogy az úgynevezett vagyonkezelő alapítványok létrehozásáról és működéséről sarkalatos törvény rendelkezik, melynek módosításához kétharmados többség szükséges; ilyen alapítványok például azok, amelyeken keresztül több egyetem, köztük a Színház- és Filmművészeti Egyetem is az állam tulajdonába került (lásd a tudományos élet szabadságáról szóló 2. részt). Az átláthatóság nyomon követésével foglalkozó szervezetek és az ellenzéki pártok mindkét módosítást bírálták, és felhívták a figyelmet arra, hogy a közpénz új fogalma alapján a kormányzat az információszabadságon alapuló kérelmek esetében nem lesz köteles az állami tulajdonban lévő vállalatok működésével és a közpénzekkel kapcsolatos adatok kiadására, ami meg fogja védeni a kormányt a nyilvánosság általi ellenőrzéstől.

Februárban az Európai Bizottság *európai szemeszter* keretében Magyarországról kiadott jelentése megjegyezte, hogy a korrupció továbbra is fontos problémát jelent. Bár a Bizottság megállapította, hogy az előző év során minimális javulás volt tapasztalható, további lépéseket tartott szükségesnek a közbeszerzésekkel kapcsolatos átláthatóság és a verseny megerősítése céljából. A jelentés ezenkívül felhívta a Legfőbb Ügyészséget a korrupciós ügyek hatékonyabb üldözésére, és megállapította, hogy „a magyar hatóságok nem lépnek fel rendszerszinten a magas szintű korrupció üldözése érdekében". „A fékek és ellensúlyok meggyengülése, a gyenge elszámoltathatóság és a közérdekű információkhoz történő hozzáférés akadályai hátráltatják a korrupció elleni küzdelmet" – állapította meg a jelentés.

Korrupció: A szeptember 10-én kiadott 2019. évi jelentésében az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) 43 olyan potenciális csalásról tesz említést az országban, amelyek kapcsolatba hozhatók a 2015 és 2019 között az uniós fejlesztési alapokból átvett összegekkel. Az OLAF javasolta, hogy a kormány fizesse vissza a 2015 és 2019 közötti időszakban általa átvett összegek 3,93%-át. A megfigyelők megjegyezték, hogy korlátozott erőforrásai miatt az OLAF csak a töredékét tudta megvizsgálni annak a több tízezer uniós esetnek, amelyben uniós forrásokat fizettek ki a tagállamoknak.

Január 14-én a Fővárosi Törvényszéken büntetőeljárás indult Simonka György, a kormányon lévő Fidesz országgyűlési képviselője ellen. 2019 augusztusában az ügyészség olyan bűnszervezet működtetésével vádolta meg Simonkát és 32 társát, amely egy bonyolult céghálózaton keresztül uniós és állami forrásokból csalárd módon 1,4 milliárd Ft-ra (4,6 millió USD-re) tett szert. Simonkát ezenkívül vesztegetéssel és vesztegetés elfogadásával is megvádolták; állítólag 20 millió Ft (67 000 USD) összegben fizetett kenőpénzt annak érdekében, hogy leállítsa az adóhivatal által a vállalkozásainál folytatott vizsgálatokat. A vádak szerint Simonka segítségével két hozzá köthető vállalkozás túlárazott uniós és állami finanszírozású projekteket vállalt, és közvetítőkön keresztül készpénzben, valamint egyéb formában csúszópénzt juttatott a politikusnak. Az ügyészség állítólag nyolc és fél év szabadságvesztés-büntetés kiszabását kérte Simonkára, valamint vagyonának 850 millió Ft (2,8 millió USD) értékben történő elkobzását.

Vagyonnyilatkozat: A jog értelmében az országgyűlési képviselők, a magas rangú állami tisztségviselők, a Legfelsőbb Bíróság elnöke és helyettesei, valamint a legfőbb ügyész kötelesek rendszeres időközönként közzétenni vagyonnyilatkozatukat. Egyes civilszervezetek azt állították, hogy a hivatalos személyek úgy kerülték ki az adatszolgáltatási kötelezettséget, hogy vagyonukat a házastársaikra íratták, akiknek nem kell vagyonnyilatkozatot tenniük. Az állami alkalmazottak túlnyomó többsége, többek között a rendészeti szervek és a hadsereg tisztségviselői, a bírák, az ügyészek, a köztisztviselők és a közalkalmazottak szintén kötelesek vagyonnyilatkozatot benyújtani, ezek azonban nem érhetők el nyilvánosan. A civilszervezetek megjegyezték, hogy a pontatlan vagyonnyilatkozatok benyújtására nem alkalmazandók büntetőjogi vagy közigazgatási szankciók, és

kijelentették, hogy nem állnak rendelkezésre hatékony módszerek a jogsértők észlelésére. Az Európai Bizottság *jogállamisági jelentése* megjegyezte, hogy a politikai pártok finanszírozása, vagyonnyilatkozatai és lobbitevékenysége nem átlátható.

5. rész: A kormányzat hozzáállása a nemzetközi szervezetek és civilszervezetek által az állítólagos emberi jogi jogsértések tárgyában indított vizsgálatokhoz

A belföldi és a nemzetközi emberi jogi csoportok működésére a finanszírozásukat érintő kormányzati korlátozások vonatkoztak. A kormányzati tisztviselők általában nem voltak együttműködők, és nem foglalkoztak érdemben az említett szervezetek véleményével.

Június 18-án a Bíróság megállapította, hogy sérti az uniós jogot az ország azon 2017. évi törvénye, amely előírja, hogy a külföldi finanszírozásban részesülő civilszervezetek kötelesek gondoskodni a nyilvántartásba vételükről és a „külföldről támogatott szervezetként" történő megjelölésükről. A Bíróság kijelentette, hogy a jogszabály indokolatlanul korlátozza a tőke szabad mozgását, és ellentétes bizonyos alapjogokkal, ideértve a személyes adatok védelmét és az egyesülési szabadságot, a magánélet tiszteletben tartását, valamint a polgárok közéletben történő részvételre vonatkozó jogát. A Bíróság határozatára reagálva az érintett civilszervezetek ernyőszervezete, a Civilizáció Koalíció a következőket írta: „a határozat különösen fontos az egész magyar társadalom számára, mivel a kormány már évek óta próbálja ellehetetleníteni a közjó érdekében tevékenykedő civilszervezeteket". Varga Judit igazságügyi miniszter kijelentette, hogy a kormány elkötelezett a civilszervezetek átláthatóságának biztosítása mellett. A határozat ellenére szeptemberben egy, a kormány által létrehozott közalapítvány a jogszabályok betartásának állítólagos elmulasztására hivatkozva elutasította egy emberi jogi civilszervezet uniós támogatás iránti kérelmét. A jogszabályt novemberben még nem helyezték hatályon kívül.

Az év elején több kormányzati tisztviselő és kormánybarát médium azt állította, hogy a civilszervezetek és azok ügyvédei „börtönbizniszből” nyerészkedtek akkor, amikor a fogvatartottak képviseletében pert indítottak az állam ellen a rossz börtönállapotok miatt nyújtandó kártérítés iránt (lásd a börtönökben és a befogadóállomásokon uralkodó állapotokról szóló 1.c. pontot is). Ezenkívül a gyöngyöspatai iskolai szegregációra vonatkozó perrel kapcsolatban (lásd a kisebbségi csoportok tagjairól szóló 6. részt), az emberi jogi csoportokra „Soros-szervezetekként” hivatkozva a tisztségviselők kijelentették, hogy nem szabad hagyni, hogy ezek a civilszervezetek a jövőben „adománygyűjtő kampányok elindításához használják fel a roma családokat, hogy megzavarják a társadalmi békét, és hogy megjutalmazzák azokat, akik nem járnak iskolába”.

December 21-én Norvégia külügyminisztériuma bejelentette, hogy megállapodást írt alá Magyarországgal a 214,6 millió EUR (262 millió USD) folyósítási keretről, amelyből a norvég kormány civilszervezeteket, éghajlatvédelmi projekteket, valamint a megújuló energiával és egyéb fejlesztésekkel kapcsolatos projekteket támogat. A kormány eleinte ragaszkodott ahhoz, hogy meghatározhassa, hogy mely civilszervezetek kapjanak a civil társadalomnak szánt pénzből, végül azonban kompromisszumot kötött, melynek értelmében ki kell választani egy mindkét fél számára elfogadható vállalkozást, amely dönt a támogatási összegek civilszervezetek közötti elosztásáról. Norvégia hangsúlyozta, hogy a vállalkozás kormányzati befolyástól való mentessége továbbra is a megállapodás előfeltételét képezi. Norvégia, Izland és Liechtenstein 2014-ben felfüggesztette a Magyarországnak teljesített kifizetéseket, miután a kormány ragaszkodott ahhoz, hogy nagyobb szerepet töltsön be a belföldi civilszervezetek számára történő folyósításban, és a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal házkutatást tartott a támogatások kezeléséért felelős egyik civilszervezet irodáiban, amire a civilszervezetek politikai indíttatású vizsgálatként hivatkoztak, és ami nem eredményezett vádemelést.

Októberben a civilszervezetek arról számoltak be, hogy a hatóságok vádemelés nélkül lezárták a nyomozást az Auróra nevű civilszervezet központja ellen 2019 októberében végrehajtott támadás ügyében, melynek során a neonáci Légió

Hungária csoport mintegy 50 tagja megrongálta a központot, és elégette az épületen lógó melegbüszkeség-zászlót (lásd a 6. részt).

November 17-én a Fővárosi Törvényszék határozatában megállapította, hogy a rendőrség nem teljesítette a kötelességét, amikor elmulasztotta az azonnali intézkedést egy szélsőjobboldali szélsőségesekből álló csoporttal szemben, amelynek tagjai 2019 szeptemberében erőszakkal behatoltak egy, az Auróra Központban tartott LMBTI-rendezvényre, melynek során homofób jelszavakat kántáltak, és három órán át fizikailag zaklatták a rendezvény résztvevőit, melynek következtében a szervezők a rendezvény felfüggesztésére kényszerültek (lásd a 6. részt).

2019 novemberében az Amnesty International és a Human Rights Watch nyilatkozatokat adott ki azon médiabeszámolóra vonatkozóan, amely szerint az MTVA (az állami médiakonglomerátum) megtiltotta a munkatársainak, hogy beszámoljanak az emberi jogi szervezetek jelentéseiről, amit a két szervezet a média szabadságának aláásására irányuló kísérletként és a civilszervezetek magyarországi munkájának további korlátozásaként jellemzett.

Az emberi jogok tiszteletben tartásával foglalkozó állami szervek: Az alkotmány és a törvény egységes rendszert alakított ki az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala formájában (ombudsman). Az ombudsmannak két helyettese van: az egyik a nemzeti kisebbségek jogaival foglalkozik, a másik pedig a jövő nemzedékek érdekeinek védelmével (a környezetvédelemmel). Az ombudsmant a köztársasági elnök jelöli, és a parlament választja meg kétharmados többséggel. Az ombudsman csak a parlamentnek tartozik felelősséggel, és eljárást indíthat az állampolgárok jogainak a hatóságok, valamint a közszolgáltatásokat nyújtó szervezetek visszaéléseivel szemben történő megvédése érdekében. Az alkotmány úgy rendelkezik, hogy az ombudsman kérelmezheti az Alkotmánybíróságnál a jogszabályok felülvizsgálatát. Ezenkívül az ombudsman felel az elektronikusan benyújtott közérdekű bejelentések, így például az állami korrupcióra vonatkozó bejelentések összegyűjtéséért is, valamint működteti a kínzás megakadályozására szolgáló nemzeti megelőző mechanizmust. Az ombudsman ajánlásai nem kötelező erejűek. Az ombudsmani hivatal „nemzeti emberi jogi intézményként” történő

nemzetközi újraakkreditálási folyamata során a Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Világszövetsége (Global Alliance of National Human Rights Institutions, GANHRI) 2019. októberi jelentésében megjegyezte, hogy a hivatal „nem igazolta, hogy valamennyi emberi jogi kérdéssel kapcsolatban kellő erőfeszítéseket tesz, továbbá nem folytat olyan kommunikációt, amellyel valamennyi emberi jog előmozdításáról és védelméről gondoskodna”. Az év során a GANHRI úgy döntött, hogy egy évvel elhalasztja az ombudsmani hivatal felülvizsgálatát. December 1-jén a parlament megszavazta, hogy 2021. január 1-től az Egyenlő Bánásmód Hatóság megbízatása és feladatai átkerüljenek az ombudsmanhoz (lásd a 6. részt).

6. rész: Hátrányos megkülönböztetés, társadalmi visszaélések és emberkereskedelem

NŐK

Nemi erőszak és családon belüli erőszak: A nemi erőszak – ideértve a házasságon belüli erőszakot is – törvényellenes. Nemi erőszak elnevezéssel nem létezik bűncselekmény; a megfelelő bűncselekmények neve szexuális kényszerítés és szexuális erőszak. Ezek a bűncselekmények magukban foglalják azon személyek kihasználását is, akik nem képesek kifejezni az akaratukat. A szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak egy évtől a minősített esetekben akár 15 évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető.

A büntető törvénykönyv külön bűncselekmény-kategóriaként határozza meg a „kapcsolati erőszakot” (családon belüli erőszakot). A jogszabályok a bántalmazást (könnyű testi sértést) három évig terjedő szabadságvesztéssel, a súlyos testi sértést, a személyi szabadság megsértését és a kényszerítést pedig egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendelik büntetni, ha azt a meghatározott személyi kör ellen követik el.

A törvény értelmében a helyszínre családon belüli erőszak miatt kihívott rendőrök azonnali hatályú, három napig érvényes távoltartási határozatot hozhatnak a

feljelentés helyett, a bíróságok pedig polgári jogi ügyekben 60 napos, megelőzési célú távoltartási végzést adhatnak ki, amelyet nem lehet meghosszabbítani.

A nők jogainak védelmével foglalkozó civilszervezetek továbbra is bírálták a törvényt amiatt, hogy nem fektet kellő hangsúlyt az elkövetők felelősségre vonására, továbbá a hatóságokat is bírálták amiatt, hogy hajlamosak az áldozatok hibáztatására. 2019-ben a helyi média beszámolt egy nőről, aki fotókat osztott meg a Facebookon arról, hogy hogyan bántalmazta fizikailag több alkalommal is az élettársa, a honvédség egy korábbi tagja. Amíg az ügyben a nyomozás folyt, az élettársa rágalmazás és az adatvédelmi jogainak megsértése miatt pert indított a nő ellen. Egyes nőjogi csoportok szolidaritásból tüntetést szerveztek Miskolcon a szeptember 28-i bírósági tárgyalás idejére.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma továbbra is 24 órás ingyenes segélyvonalat üzemeltetett a családon belüli erőszak és az emberkereskedelem áldozatai számára. A minisztérium ezenkívül krízisközpontokat és biztonságos óvóhelyeket tartott fenn a családon belüli erőszak áldozatai számára, amelyeket civilszervezetek és egyházi intézmények üzemeltettek. A krízisközpontok legfeljebb 90 napig azonnali szállást és ellátást biztosítottak az érintett személyek és családok számára. A biztonságos óvóhelyek olyan súlyosan bántalmazott nők szükségleteiről gondoskodtak, akiknek veszélyben forgott az élete; az érintett nők legfeljebb hat hónapig maradhattak az óvóhelyeken. A szolgáltatások egyik fajtáját a „krízisambulanciák” jelentették, amelyek bejelentkezés nélkül elérhető mobil konzultációkat biztosítottak a családon belüli erőszak áldozatai számára, szállást azonban nem nyújtottak nekik.

A civilszervezetek kifogásolták, hogy a szakemberek nem részesülnek a nemi alapú erőszakról szóló képzésben, és hangsúlyozták, hogy a nyilvánosság szélesebb körben történő tájékoztatására lenne szükség ahhoz, hogy az áldozatok megbélyegzés nélkül kérhessenek segítséget, és jelenthessék az erőszakot.

Szexuális zaklatás: A jog értelmében a szexuális jellegű zaklatás sérti az egyenlő bánásmód alapelvét, azonban nem minősül bűncselekménynek.

Kényszerítőeszközökkel történő népességszabályozás: Nem érkeztek beszámolók arról, hogy a hatóságok kényszerű abortuszt vagy sterilizálást alkalmaztak volna.

Hátrányos megkülönböztetés: A jogszabályok azonos jogállást és jogokat biztosítanak a nők és a férfiak számára. Az *Economist* 2018. évi üvegplafonra vonatkozó indexe szerint a 2017-es adatok alapján a nők a vállalatok vezetőségének a 14,5%-át tették ki. A nőjogi szervezetek hangsúlyozták, hogy a roma nők a diszkrimináció több formájának is ki vannak téve nemük, nemzetiségük és társadalmi osztályuk alapján, és akadályokba ütközik az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz, a lakhatáshoz, a foglalkoztatáshoz és az igazságszolgáltatáshoz való egyenlő hozzáférésük is.

GYERMEKEK

Születési anyakönyvezés: Egy gyermek akkor kapja meg a magyar állampolgárságot, ha egyik szülője magyar állampolgár. A születéseket azonnal rögzítik a nyilvántartásban. A civilszervezetek kiemelték, hogy a jog csak részleges garanciákat biztosít a születéskor keletkező hontalansággal szemben, mivel a külföldi szülők Magyarországon született gyermekeinek születési anyakönyvi kivonatán azt tüntetik fel, hogy a gyermek ismeretlen állampolgárságú. Ezenkívül a civilszervezetek kijelentették, hogy a hontalan szülőktől vagy olyan nem magyar állampolgár szülőktől született gyermekek, akik nem tudják továbbadni az állampolgárságukat a gyermekeiknek, néhány esetben hontalanként születtek meg, és továbbra is hontalanok maradtak.

Oktatás: Bár a jog rendelkezik a három és 16 éves kor közötti ingyenes és kötelező oktatásról, valamint tiltja az iskolai szegregációt, a civilszervezetek a roma gyermekek iskolai szegregációjáról számoltak be, valamint arról, hogy a roma gyermekeket gyakran tévesen szellemi fogyatékosként diagnosztizálják. 2016-ban az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított azon aggályok miatt, hogy a roma gyermekek aránytalanul felülreprezentáltak az értelmi fogyatékossággal élő gyermekek speciális iskoláiban, valamint hogy a többség által látogatott iskolákban jelentős mértékű szegregált oktatás tapasztalható.

Február 13-án az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága közzétette az arról szóló észrevételeit, hogy az ország 2014 és 2019 között hogyan tett eleget a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezménynek. A jelentés aggályosnak találta a roma gyermekek továbbra is fennálló iskolai szegregációját, valamint a roma és a nem roma gyermekek teljesítménye között az oktatás különböző szintjein tapasztalható, növekvő szakadékot. A jelentés ezenkívül megjegyezte, hogy bár több mint 200 módosítást fogadtak el a gyermekek jogait érintő általános jogszabályokat illetően, a kormány nem vizsgálta a szóban forgó módosítások hatásait sem azok elfogadása előtt, sem azt követően.

Március 13-án a kormány bejelentette, hogy a Covid19 terjedésének megakadályozása érdekében minden iskola zárva marad, és a továbbiakban minden diáknak digitális felületek segítségével kell részt vennie az oktatásban. Ez problémát jelentett a hátrányos helyzetű gyermekek számára, különösen a roma közösségben. Március folyamán több roma civilszervezet is felhívta a figyelmet arra, hogy a roma gyermekek sok esetben olyan kicsi, túlzsúfolt terekben élnek felnőttekkel együtt, amelyek alkalmatlanok a távoktatásra, és gyakran internetkapcsolattal, illetve elektronikus eszközökkel sem rendelkeznek. Azt is hozzátették, hogy sok roma szülő tanulatlan, és nem tud otthon segíteni a gyermekeinek a tanulásban, illetve nem tud meleg ételt biztosítani nekik, amiről általában az iskolák gondoskodnak. Országszerte több mint 120 civilszervezet létrehozott egy akciócsoportot, amely ételt és más adományokat szállít a mélyszegénységben élő családoknak.

Május 12-én a Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta egy alacsonyabb szintű bíróság korábbi határozatát, amely elrendelte, hogy 99 millió Ft (330 000 USD) kártérítést kell fizetni 60 roma tanulónak, akiket egy gyöngyöspatai általános iskola 14 évig jogellenesen szegregált és részesített alacsonyabb szintű oktatásban (lásd az etnikai kisebbségi csoportokról szóló 6. részt). A határozatra válaszul a parlament júniusban módosította a köznevelési törvényt, és megtiltotta a bíróságok számára, hogy pénzbeli kártérítést ítéljenek meg azoknak, akik szegregált oktatásban vettek részt.

Egy 2019-ben roma, valamint a romákat támogató civilszervezetek által elkészített jelentés szerint a roma diákok fele lemorzsolódik az oktatási rendszerben. A roma

diákoknak mindössze a 24%-a fejezte be a középiskolát, szemben a nem roma diákok 75%-ával. A roma diákok közül csupán 5% ment egyetemre, szemben a nem roma diákok 35%-ával. A jelentés megjegyezte, hogy a roma gyermekek iskolai szegregációja, valamint a tanköteles kor 16 évre csökkentése is hozzájárult a lemorzsolódás magas arányához.

Szeptemberben az Emberi Erőforrások Minisztériuma lecsökkentette a Magyar Evangéliumi Testvérközösség és az Igazgyöngy Alapítvány által fenntartott állami iskolák, valamint a többnyire roma gyermekek által látogatott Dr. Ámbédkar Iskola állami támogatását.

Gyermekbántalmazás: A gyermekbántalmazás elleni küzdelem keretében „gyermekvédelmi jelzőrendszert" vezettek be a gyermekekre nézve veszélyt jelentő helyzetek felismerése és megelőzése érdekében; rendőrségi és bírósági intézkedésekre, valamint távoltartási végzések alkalmazására került sor; szükségszállást biztosítottak az anyáknak és gyermekeiknek; valamint eltávolították a gyermekeket az otthonukból, ha azt veszélyesnek ítélték. A jog úgy rendelkezik, hogy ha egy szülő a jelzőrendszer keretében nem „működik együtt" az orvosokkal, a védőnőkkel, a tanárokkal vagy a családsegítőkkel, az automatikusan súlyosan gondatlan veszélyeztetésnek minősül, akkor is, ha semmilyen más jel nem utal gondatlanságra vagy veszélyeztetésre.

2019 decemberében egy győri férfi, akit nemrégiben bocsátottak szabadon a börtönből, ahová azért került, mert 2016-ban egy kalapáccsal megtámadta a feleségét, halálra verte a 13 éves mostohalányát és a 10 éves fiát, majd felakasztotta magát. Az ügy széles körű médiafigyelmet kapott.

Gyermek-, korai és kényszerházasságok: A jog szerint a házasságkötés alsó korhatára 18 év. A Szociális és Gyámhivatal engedélyezheti a 16-18 éves személyek házasságkötését is. Döntésük meghozatala során a gyámhivatalok figyelembe veszik, hogy a lány terhes-e. A gyermekházasság magyarországi – többek között a roma közösségen belüli – elterjedtségére vonatkozóan csak korlátozott adatok állnak rendelkezésre.

A gyermekek szexuális kizsákmányolása: A jog tiltja a gyermekpornográfiát. A gyermekek ellen elkövetett szexuális bűncselekmények nem évülnek el. A kormány általában érvényt szerzett a jogszabályoknak. A közös megegyezésen alapuló szexuális kapcsolat alsó korhatára 12 év, amennyiben az idősebb partner legfeljebb 18 éves. Az a 18 éven felüli személy, aki 12-14 év közötti kiskorúval létesít szexuális kapcsolatot, egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. A jog szerint a kiskorú ellen elkövetett nemi erőszak bűntett, amely öttől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha az áldozat 12 évnél fiatalabb.

A civilszervezetek bírálattal illették azt a gyakorlatot, amelynek keretében a szexuális kizsákmányolás áldozatává vált gyermekeket vétség elkövetése miatt büntették. A parlament március 10-én jogszabály-módosításokat fogadott el „az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépéssel" kapcsolatban. Az új rendelkezések július 1-jén léptek hatályba, és tiltják a prostitúció keretében kizsákmányolt kiskorúak megbüntetését. A kiskorúak prostitúció céljából történő kerítése, valamint a gyermekprostitúció kihasználása jelenleg két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény.

Júliusban az ország korábbi perui nagykövetét egyéves felfüggesztett szabadságvesztésre és 540 000 Ft (1800 USD) pénzbüntetés megfizetésére ítélték azért, mert gyermekekről készült pornográf fotók voltak a birtokában. Az ítélet nyilvános, valamint jogi vitákat váltott ki azzal kapcsolatban, hogy a gyermekpornográfiával kapcsolatos büntetéseknek szigorúbbaknak kellene lenniük.

Intézetben nevelt gyermekek: Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának februári jelentése aggályosnak találta, hogy milyen sok gyermek él intézetben, köztük 300 három év alatti gyermek is. Az UNICEF Magyarország szerint körülbelül 23 000 gyermek élt állami gondozásban. A romákat támogató civilszervezetek megjegyezték, hogy az állami intézményekben gondozott gyermekek különösen ki vannak téve az emberkereskedelem és a prostitúció veszélyének, továbbá kifogásolták, hogy az emberkereskedelem gyermekáldozatainak nem nyújtanak külön segítséget. Egy 2018-as jelentésben az ombudsman kijelentette, hogy a védelembe vett gyermekek egyharmadát azért emelték ki a családjukból, mert rossz anyagi körülmények között éltek.

Augusztusban a kalocsai gyermekotthon korábbi lakói és munkatársai az intézetben évtizedekig folyó fizikai és szóbeli bántalmazásról beszéltek a helyi médiában. Az ombudsman 2016. évi jelentése megállapította, hogy a felügyelők rendszeresen bántalmazták a gyermekeket.

Nemzetközi gyermekrablás: Az ország aláírta a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló 1980. évi Hágai Egyezményt. Lásd az Egyesült Államok külügyminisztériumának a szülők által elkövetett nemzetközi gyermekrablásról szóló éves jelentését *(Annual Report on International Parental Child Abduction)*: **https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data/reported-cases.html**.

ANTISZEMITIZMUS

A 2011. évi népszámlálás szerint 10 965 fő jelölte meg vallásának a judaizmust. A Zsidó Világkongresszus becslései szerint a zsidó lakosság lélekszáma 35 000 és 120 000 közé tehető. Egy 2018-ban a *Szombatban* – egy vezető magyar zsidó folyóiratban – megjelent tanulmány megállapította, hogy a magyar zsidók 82%-a rendelkezik olyan közvetlen családtaggal vagy felmenővel, aki a holokauszt során vesztette életét. A zsidó szervezetek úgy tekintettek a holokausztra mint a magyar zsidók identitásának meghatározó elemére, és elengedhetetlennek tartották a holokauszt során történtek emlékének megőrzését.

A Tett és Védelem Alapítvány – az antiszemitizmust nyomon követő zsidó csoport – 35 antiszemita gyűlölet-bűncselekményről szerzett tudomást 2019-ben. Ezek közül 27 eset gyűlöletbeszédnek, hat garázdaságnak, egy fenyegetésnek, egy pedig bántalmazásnak minősült.

Néhány ismert zsidó vezető kijelentette, hogy bár a zsidók nincsenek fizikai fenyegetésnek kitéve az országban, a kormány gyakran folytat antiszemitának tűnő kommunikációt, amit sok zsidó ember sértőnek talál.

A kormánybarát online médiumon, az *Origón* november 28-án megjelent véleménycikkben Demeter Szilárd kulturális miniszteri biztos egy magyar-amerikai zsidó filantróp üzletembert a „liberális Führernek” nevezett, és úgy fogalmazott, hogy

Európa az ő „gázkamrája”, a „multikulturális nyitott társadalom” kapszulájából pedig árad a „mérgező gáz”. Az EU új jogállamisági mechanizmusával kapcsolatos vitára utalva Demeter a lengyeleket és a magyarokat „az új zsidókként” említette, akik a „liberárják” célpontját jelentik. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) „a holokauszt relativizálásának tankönyvi példájaként” ítélte el Demeter megjegyzéseit, és kijelentette, hogy azok „összeegyeztethetetlenek a kormány által az antiszemitizmus valamennyi formájával szemben hangoztatott zéró toleranciával”; az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség Demeter megjegyzéseit „ízléstelennek” és „megbocsáthatatlannak” nevezte. Decemberben a kormányzati tisztviselők továbbra is védték Demeter miniszteri biztosi pozícióját, azzal érvelve, hogy visszavonta a cikket, és bocsánatot kért.

Március 5-én sírokat rongáltak meg egy kiskunfélegyházai zsidó temetőben. A helyreállítás költségeit a becslések 300 000 és 2,5 millió Ft (1000-8000 USD) közé tették.

Január 6-án az állami fenntartású Kossuth Rádió bejelentette, hogy Siklósi Beatrixot nevezték ki új igazgatójának. Január 27-én annak fényében, hogy Siklósi korábban többször is antiszemita és rasszista megjegyzéseket tett, illetve terjesztett, 21 zsidó szervezet közzétett egy közös nyílt levelet, amelyet Papp Dánielnek, a közmédia vezérigazgatójának címeztek, és amelyben Siklósi megbízatásának a megszüntetését kérték. Papp megalapozatlannak nevezte az antiszemitizmus Siklósi ellen felhozott vádjait, és elutasította azokat.

Augusztus 20-án a kormány a Magyar Érdemrend kitüntetésében részesítette Raffay Ernő történészt, akit antiszemita nézetek terjesztéséért bíráltak. Az Európai Bizottság antiszemitizmus elleni küzdelemmel foglalkozó koordinátora, Katharina von Schnurbein, augusztus 25-én egy közösségi médiában megosztott bejegyzésében elítélte Raffayt az „antiszemita kommunikáció és az összeesküvés-elméletek” nyílt terjesztéséért.

Január 31-én a kormány új nemzeti alaptantervet fogadott el, amelyet szeptember 1-jén vezettek be az állami általános és középiskolákban. Egyes zsidó csoportok aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy a kötelező olvasmányok között széles körben

antiszemitának tekintett írók munkái is szerepeltek, ellenben kihagyták Kertész Imre – irodalmi Nobel-díjas író és a magyar holokauszt túlélője – műveit.

Február 8-án Magyarország és más európai országok radikális jobboldali és neonáci csoportjainak körülbelül 500-600 tagja összegyűlt Budapesten a „Becsület Napja" alkalmából, hogy megemlékezzenek a német és a magyar csapatok által 1945 februárjában, Budapest szovjet Vörös Hadsereg általi ostroma alatt megvalósított kitörési kísérletről. Feketébe öltözve és saját szélsőjobboldali mozgalmaik zászlaját tartva koszorúkat helyeztek el a „hős" nácik és a velük együttműködő személyek tiszteletére. Bár a rendőrség eredetileg betiltotta a rendezvényt, egy bírósági határozat később feloldotta a tilalmat. Egy rendőrökből álló sorfallal elválasztva mintegy 300-500 ellentüntető – köztük több roma csoport – skandált és dobolt a rendezvény alatt. Nem érkezett beszámoló jelentősebb konfliktusokról. A megemlékezést egy Budapest külvárosába irányuló menet követte az ostrom alól kitörni próbáló személyek útvonala mentén; ezalatt egyes résztvevők történelmi egyenruhákat és jelvényeket viseltek. Egyetlen magas rangú állami tisztségviselő sem ítélte el nyilvánosan a rendezvényt.

A Sorsok Háza – egy Budapesten tervezett új koncepciójú múzeum és oktatási központ – továbbra sem nyílt meg a múzeum javasolt koncepciója körüli vita miatt. Vezető zsidó csoportok és holokausztudósok kritikája szerint a múzeum javasolt koncepciója arra irányul, hogy elhalványítsa a magyar állam és vezetője, Horthy Miklós második világháború és holokauszt során betöltött szerepét, tekintve, hogy Horthy vezetése alatt Magyarország szövetségre lépett a náci Németországgal, és 1944 nyarán több mint 400 000 magyar zsidót deportált a német haláltáborokba.

Március 1-jén körülbelül 1000 tüntető vett részt a szélsőjobboldali Mi Hazánk párt, valamint a Betyársereg és a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom nevű szélsőséges csoportok által szervezett felvonuláson, melynek során Horthy hatalomra kerülésének centenáriumát ünnepelték meg.

Antiszemita és rasszista kijelentései miatt egyes zsidó vezetők kritikával illették Bíró Lászlót, a Jobbik tagját, aki az október 11-i Borsod megyei időközi választáson alulmaradt az ellenzéki pártok közös jelöltjeként.

EMBERKERESKEDELEM

Lásd az amerikai külügyminisztérium emberkereskedelemről szóló éves jelentését *(Trafficking in Persons Report)* a **https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/** weboldalon.

FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK

Az alkotmány és a törvény tiltja a testi, érzékszervi, értelmi, kommunikációs vagy pszichoszociális fogyatékkal élők diszkriminációját a munka, az oktatás, a légi és egyéb közlekedés, az egészségügyi ellátás és az állam által nyújtott egyéb szolgáltatások területén.

Nem állt rendelkezésre információ azzal kapcsolatban, hogy az állami épületek hány százaléka közelíthető meg akadálymentesen.

A kormány felülvizsgálta az intézményi elhelyezések visszaszorítására irányuló, 2019-36-ra szóló stratégiájának megvalósítását, melynek célja az 50 főnél nagyobb befogadóképességű intézményekben lakó fogyatékossággal élő személyek számának csökkentése. Április 28-án a kormány közzétette a 2022-ig érvényes cselekvési tervét, amely a 2015-25-re szóló országos fogyatékosságügyi program megvalósítására irányul. Külföldi és belföldi civilszervezetek egyaránt felhívták a kormányzatot arra, hogy tartózkodjon az intézményi kultúra kisebb intézmények felépítésével történő fenntartásától, mivel az ilyen környezetben élő személyek ugyanolyan súlyos veszélyeknek vannak kitéve, mint a nagyobb intézményekben élők. A 2019-es magyarországi látogatásáról szóló, április 16-án kiadott jelentésében az ENSZ fogyatékkal élő személyek jogaival foglalkozó bizottsága kijelentette, hogy a szociális gondozó intézmények országos rendszerének fenntartása és bővítése „állandósította a szegregációt és a társadalomtól való elszigeteltséget”. A jelentés azt is megemlítette, hogy a magas szintű támogatást igénylő fogyatékossággal élő gyermekek felülreprezentáltak voltak a szegregált oktatásban. Ezenkívül megjegyezte, hogy ezekben az intézményekben jellemzőek voltak a rossz körülmények, a gyógykezelések túlzott alkalmazása, valamint a szexuális és a reproduktív jogok megsértése.

Az alkotmány rendelkezése szerint a bíróság a gondnokság alatt álló fogyatékossággal élő személyeket megfoszthatja a szavazati joguktól az érintettek korlátozott szellemi képességére vonatkozóan hozott határozatában. A civilszervezetek megjegyezték, hogy az értelmi vagy pszichoszociális fogyatékossággal élő személyek jogaiktól való megfosztása sérti a fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló nemzetközi egyezményeket. A fogyatékossággal élők jogaival foglalkozó szakértők megjegyezték, hogy az intézményekben élő fogyatékosokat gyakran helyezik gondnokság alá, továbbá megemlítették, hogy az önálló életvitellel kapcsolatban a személyi segítségnyújtás állami támogatásának viszonylagos hiánya tapasztalható.

A NEMZETI/FAJI/ETNIKAI KISEBBSÉGI CSOPORTOK TAGJAI

Az ország legnagyobb létszámú etnikai kisebbségét a roma közösség alkotja. A 2011. évi népszámlálás során körülbelül 315 000 fő (a teljes népesség 3%-a) jelölte meg magát románnak. Egy, a Debreceni Egyetem által 2018-ban kiadott tanulmány becslése szerint azonban 876.000 roma él az országban, ami a népességnek körülbelül a 9%-át jelenti. A tanulmány szerint a 2011. évi népszámlálás alulbecsülte a roma közösség nagyságát, mivel a roma válaszadók sok esetben inkább nem közölték a kisebbségi jogállásukat. A valóságnak nem megfelelő válaszok elkerülése érdekében ahelyett, hogy a válaszadókat kérték volna meg arra, hogy jelöljék meg etnikai hovatartozásukat, a kutatók a helyi önkormányzatoktól és a roma önkormányzatoktól gyűjtötték össze az adatokat.

Egyes emberi jogi civilszervezetek továbbra is arról számoltak be, hogy a romák az élet szinte minden területén társadalmi és gazdasági kirekesztéssel és diszkriminációval szembesülnek. A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény tanácsadó bizottsága által az Európa Tanács számára elkészített október 12-i jelentés szerint a romáknak diszkriminációval kellett megbirkózniuk az oktatás, a foglalkoztatás, valamint a lakhatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés terén.

Május 28-án a Mi Hazánk párt néhány száz támogatójával demonstrációt tartott az általuk „cigánybűnözésnek” nevezett jelenség ellen az Országos Roma

Önkormányzat budapesti épülete előtt. A demonstrációt egy Budapest belvárosában elkövetett kettős emberölésre válaszul szervezték, melynek során egy tizenéves megkéselt két fiatalembert. Néhány konzervatív és jobboldali médium meg nem erősített sajtóbeszámolói szerint a gyanúsított roma nemzetiségű volt. A Mi Hazánk egyik politikusa azt állította, hogy „a bűncselekmények elkövetőinek többsége a roma kisebbséghez tartozik". A rendőrség a koronavírus miatti korlátozásokra hivatkozva betiltotta a gyűlést, azonban a párt fenntartotta a véleményét, hogy a demonstráció „kegyeleti megemlékezés", amelyre nem terjed ki a törvény hatálya. Nagyszámú rendőr jelenléte mellett néhány tüntető füstbombákat gyújtott, azt kántálták, hogy „igen, a cigánybűnözés létezik", és átvonultak a gyilkosság helyszínére, melynek során szélsőjobboldali félkatonai szervezetek tagjai is csatlakoztak hozzájuk. Egy május 28-i nyilatkozatában az Országos Roma Önkormányzat kijelentette, hogy a romák elleni uszítás egyre terjed, és bírálta azokat, akik kollektíven felelősnek tartják a romákat a bűncselekményekért ahelyett, hogy elismernék az egyéni felelősséget. Június 1-jén roma polgárjogi aktivisták arról számoltak be, hogy a roma holokauszt budapesti emlékművét a következő felirattal rongáltak meg: „cigányirtás = bűnözésirtás".

Május 12-én a Legfelsőbb Bíróság egy hatalmas érdeklődéssel övezett határozatában helybenhagyta egy alacsonyabb szintű bíróság korábbi határozatát, amely elrendelte, hogy 99 millió Ft (kb. 330 000 USD) kártérítést kell fizetni 60 roma tanulónak, akiket egy gyöngyöspatai általános iskola 14 évig jogellenesen szegregált és részesített alacsonyabb szintű oktatásban. Az Oktatási Hivatal és a helyi önkormányzat kérelmezte, hogy a bíróság a pénzügyi kártérítés helyett tegye lehetővé az oktatás formájában történő kártérítést, vagy csökkentse a kártérítés összegét, a bíróság azonban mindkét kérelmet elutasította. Május 15-én Orbán Viktor miniszterelnök „igazságtalannak" nevezte az ítéletet, és hozzátette, hogy az „jogot szolgáltat, igazságot meg nem szolgáltat. Budapest belvárosából, ahol a bíróság található, nem látszik Gyöngyöspata igazsága. De mi meg fogjuk keresni." Horváth László, a Fidesz gyöngyöspatai országgyűlési képviselője az ítéletet rossz döntésnek nevezte, „amely felrúgja a társadalmi békét, mivel egyoldalúan és aránytalanul büntet egy egész települést egy kisebbség vélt-, vagy valós sérelmeiért".

Augusztus 26-án a Kúria kihirdette az azon roma anyák javára meghozott ítéletét, akiket hátrányos megkülönböztetés ért egy miskolci kórház szülészetén. A bíróság egyetértett az Európai Roma Jogok Központja, azaz a felperes kérelmével, amely szerint a kórháznak azonnal fel kell hagynia azzal a gyakorlattal, hogy a terhes nők családtagjait tisztasági öltözék kifizetésére kötelezi ahhoz, hogy az érintettek elkísérhessék a nőket a kórterembe. A felperes megjegyezte, a hogy roma nők nagyobb eséllyel szülnek egyedül, és ki vannak téve az orvosok által megvalósított rasszista visszaélések és zaklatás veszélyének.

Továbbra is problémát jelentett a roma gyermekek iskolai szegregációja, valamint az, hogy gyakran tévesen szellemi fogyatékosként diagnosztizálták őket (lásd a gyermekekről szóló 6. részt). A megfigyelők szerint a közoktatási rendszer továbbra sem biztosított megfelelő anyanyelvi oktatást a kisebbségek számára – ami jogszabályi követelmény –, és nem állt rendelkezésre megfelelő számú roma nyelvű tankönyv, illetve szakképzett tanár.

A törvény biztosítja a nemzetiségek kulturális autonómiáját (a „nemzetiségek” a „kisebbségek” kifejezést váltotta fel), továbbá elismeri a történelmi hagyományok, a nyelv és a kultúra ápolásának és gyarapításának jogát, valamint az oktatással kapcsolatos jogokat, és az intézmények alapítására és fenntartására, továbbá a nemzetközi kapcsolatok ápolására vonatkozó jogokat.

SZEXUÁLIS BEÁLLÍTOTTSÁGON ÉS NEMI IDENTITÁSON ALAPULÓ ERŐSZAKOS CSELEKEDETEK, KRIMINALIZÁCIÓ ÉS EGYÉB VISSZAÉLÉSEK

A jog tiltja a szexuális beállítottságon alapuló hátrányos megkülönböztetést. Ezenkívül a jogszabályok tiltják a gyűlöletbeszéd bizonyos formáit, és súlyosabb büntetést írnak elő az LMBTI-közösség tagjai ellen elkövetett erőszakért. A diszkrimináció áldozatai számos jogorvoslati lehetőség közül választhattak, így többek között a következők közül: egy szakosított állami szerv (az Egyenlő Bánásmód Hatóság) eljárása, a személyiségi jogok polgári peres eljárás keretében történő érvényesítése, valamint a médiajog körébe tartozó jogorvoslati lehetőségek. A vagyoni és nem vagyoni kártérítés lehetőségét csak a polgári peres eljárás biztosítja. Ezenkívül az Alkotmánybíróság is lehetőségeket biztosít az állítólagosan

megkülönböztető jogszabályok megtámadására. A civilszervezetek beszámolói szerint az Egyenlő Bánásmód Hatóság és a bíróságok érvényre juttatják a diszkrimináció elleni említett jogszabályokat. December 1-jén a parlament megszavazta az Egyenlő Bánásmód Hatóság megszüntetését, és azt 2021-től kezdve az ombudsman hivatala alá helyezte; a Hatóságot az LMBTI-csoportok az egyik olyan utolsó még meglévő állami szervnek tekintették, amely a szexuális irányultságon és a nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéssel szemben hozott döntéseket.

December 15-én a parlament elfogadta a kormány által benyújtott módosítást, amely a nemi szempontokat érvényesítő további szöveget iktatott be az alkotmányba, és rögzítette, hogy „a családi kapcsolat alapja a [heteroszexuális] házasság", és hogy „az anya nő, az apa férfi". Azt is rögzítette, hogy az ország „védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonossághoz való jogát", és hogy a gyermekek számára biztosítani kell a Magyarország „alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést". A parlament ezenkívül elfogadta a kormány által benyújtott, az örökbefogadásról szóló jogszabályt, amely csak az egy nőből és egy férfiból álló házaspárok számára engedi meg a gyermekek örökbefogadását, kivéve, ha arra a családügyért felelős miniszter külön engedélyt ad.

Május 19-én a parlament elfogadott egy salátatörvényt, amelynek egyes rendelkezései a „nem" kifejezést a „születési nemre" cserélik le az anyakönyvi nyilvántartásban, és minden hivatalos okmányon – így a személyi igazolványon, az útlevélben és a vezetői engedélyen – megtiltják a nem megváltoztatását. Az LMBTI-szervezetek nyilvánosan aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy ennek eredményeként a transzneműek súlyos diszkriminációval szembesülhetnek a munkahelyükön és az egészségügyben, vagy csalással vádolhatják őket a személyazonosító okmányuk bemutatásakor. A módosítás elfogadása előtt az Európai Parlament 63 tagja nyílt levelet küldött Varga Judit igazságügyi miniszternek és Gulyás Gergelynek, a Miniszterelnökség vezetőjének, amelyben a javaslat visszavonására kérték őket.

Októberben Orbán Viktor miniszterelnök „provokációnak” nevezett egy könyvet, amely kisebbségi, roma, LMBTI-közösséghez tartozó és fogyatékossággal élő szereplőkkel ábrázolta a meséket. A Mi Hazánk párt vezetője nyilvánosan szétszaggatta a könyv egy példányát, egy konzervatív aktivistacsoport pedig aláírásokat gyűjtött a könyv bojkottálása érdekében. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése elítélte ezeket az akciókat, amelyeket a kommunizmus alatti cenzúrához és a náci könyvégetésekhez hasonlított.

Augusztus 14-én a Budapest Pride Fesztivál alatt az „Aryan Greens” (Árja Zöldek), a Ferencvárosi TC szélsőjobboldali szélsőségeseket is magában foglaló szurkolói csoportjának tagjai letépték a budapesti IX. kerületi önkormányzat épületén lengedező melegbüszkeség-zászlót, és a Facebookon fotókat osztottak meg arról, hogy egyes tüntetők a zászlót tapossák, és elégetik azt. A rendőrség egy gyanúsítottat azonosított és vett őrizetbe zaklatás gyanújával. A civilszervezetek megjegyezték, hogy a hatóságok nem minősítették a cselekményt gyűlölet-bűncselekménynek. Később Novák Előd, a Mi Hazánk alelnöke két fővárosi kerületi önkormányzat épületéről is letépte a melegbüszkeség zászlóját. Toroczkai László, a párt elnöke kijelentette, hogy továbbra is fel fognak lépni „a külföldi háttérhatalmak által támogatott erőszakos, deviáns homoszexuális propaganda” ellen, amellyel kapcsolatban úgy fogalmazott, hogy az már oda jutott, hogy „ennek a sátáni csoportnak” a jelképe már helyi önkormányzati épületeken is megjelent. Augusztus 17-én szélsőjobboldali szélsőségesek egy kisebb csoportja megpróbálta megzavarni a melegbüszkeség-fesztivál egyik eseményét, azonban meghátráltak, amikor a rendőrség igazoltatni akarta őket. Egy körülbelül 20 főből álló, „magyar ellenállás” feliratot ábrázoló, fekete pólót viselő társaság augusztus 18-án megjelent egy másik, szintén a melegbüszkeséghez kapcsolódó eseményen, ahol megrongálták a rendezvénynek otthont adó Loffice Budapest mosdóit.

November 17-én a Fővárosi Törvényszék határozatában megállapította, hogy a rendőrség nem teljesítette a kötelességét, amikor elmulasztotta az azonnali intézkedést egy szélsőjobboldali szélsőségesekből álló csoporttal szemben, amelynek tagjai 2019 szeptemberében megzavartak egy LMBTI-rendezvényt az Auróra Központban. A felpereseket képviselő Magyar Helsinki Bizottság üdvözölte a bírósági határozatot, mivel az megállapította, hogy a behatolók által megvalósított

fenyegető magatartás és szóbeli erőszak elegendő alapot biztosított a rendőrségi beavatkozáshoz, és mivel „világos útmutatót” nyújtott a hatóságoknak arra vonatkozóan, hogy milyen intézkedéseket kell meghozniuk, ha támadás éri az LMBTI-közösséget.

A TÁRSADALMI ERŐSZAK ÉS A DISZKRIMINÁCIÓ EGYÉB FORMÁI

A 2011. évi népszámlálás szerint 5579 fő jelölte meg vallásának az iszlámot. A kormányzati tisztviselők rendszeresen nyilatkoztak a “keresztény Európa” védelmében. Az őszi parlamenti ülésszak kezdete alkalmából közzétett esszében Orbán Viktor miniszterelnök szeptember 21-én azt írta a *Magyar Nemzetben*, hogy míg a közép-európai országok a migrációmentes jövő választják, a nagy nyugat-európai városok lakosságának többsége és az európai népesség 20%-a 2050-re muszlim lesz. Augusztus 31-én Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes kijelentette, hogy 2010 óta a kormány mintegy 3000 templomot épített vagy újított fel a Kárpát-medencében, és ígéretet tett arra, hogy „egyik ilyen templomból sem lesz mecset vagy bevásárlóközpont”.

7. rész: Munkavállalói jogok

A. AZ EGYESÜLÉS SZABADSÁGA ÉS A KOLLEKTÍV TÁRGYALÁSHOZ VALÓ JOG

A munka törvénykönyve biztosítja a munkavállalók arra vonatkozó jogát, hogy előzetes engedély nélkül független szakszervezeteket alakítsanak, illetve független szakszervezetekhez csatlakozzanak, és hogy tevékenységüket külső beavatkozás nélkül végezzék, azonban a szakszervezetek úgy vélték, hogy a nyilvántartásba vétel követelményei aránytalanok. A munka törvénykönyve tiltja azokat a munkavállalói magatartásokat, amelyek veszélyeztethetik a munkáltató hírnevét vagy jogos gazdasági és szervezeti érdekeit, és kifejezetten biztosítja a lehetőséget a munkavállalók jogainak ezzel kapcsolatos korlátozására, ideértve azt a jogukat is, hogy a munkaidőn kívül kifejezzék a véleményüket. A munkáltató bírósághoz fordulása esetén az említett jogszabály megsértése pénzbírságot vonhat maga után

a károk megtérítése érdekében, azonban a munka törvénykönyvének ezen rendelkezését csak ritkán alkalmazzák, és az év során nem érkeztek beszámolók ilyen ügyekről. A rendészeti, a honvédségi, a börtönőri, a határőri és a tűzoltói állomány tagjainak, valamint az egészségügyi dolgozóknak a kivételével a munkavállalóknak joguk van a sztrájkhoz. A közszféra egyéb területein – ideértve az oktatást és az állam által nyújtott szolgáltatásokat is – fenn kell tartani a minimális szolgáltatási szintet. A törvény biztosítja a honvédségi és a rendőri állományt képviselő szakszervezetek számára annak lehetőségét, hogy sérelmeik jogi úton történő rendezése érdekében bírósághoz forduljanak. A törvény tiltja a szakszervezetek hátrányos megkülönböztetését, és rendelkezik a szakszervezeti tevékenység miatt elbocsátott dolgozók visszavételéről.

A hatóságok megítélése szerint közérdekből nélkülözhetetlen szolgáltatásokat – így az iskolákkal, a tömegközlekedéssel és a telekommunikációval kapcsolatos szolgáltatásokat, valamint a víz- és energiaszolgáltatást – nyújtó munkavállalók csak abban az esetben sztrájkolhatnak, ha az „elégséges szolgáltatás” mértékéről előzőleg megállapodás született. Az elégséges szolgáltatás fogalmát a bíróságok határozzák meg. Az országos szintű szakszervezetek tiltakozásukat fejezték ki a jogszabály miatt, arra hivatkozva, hogy a bíróságoknak nincs meg a kellő szakértelmük ahhoz, hogy döntést hozzanak a minimálisan szükséges szolgáltatás mértékéről, és általában meg is tagadták az ilyen ügyekben történő határozathozatalt, amivel lényegében meggátolták a sztrájkjog gyakorlását.

A kormány hatékonyan érvényt szerzett az egyesülési szabadságról és a kollektív tárgyalásokhoz való jogról szóló törvényeknek. Az e törvények megsértéséért kiszabott büntetések általában arányosak voltak az egyéb jogsértésekért kiszabott szankciókkal. A közszféra elégséges szolgáltatásainak megállapítására irányuló közigazgatási és bírósági eljárásokat olykor hosszas késedelem jellemezte, és gyakran került sor fellebbezésre is.

A hatóságok és a munkáltatók általánosságban tiszteletben tartották az egyesülés szabadságát és a kollektív tárgyaláshoz való jogot. A szakszervezetek azt állították, hogy az ügyészek korlátozták a szakszervezeti tevékenységeket, és egyes esetekben a szakszervezetek ellen irányuló elbocsátásokról, valamint a

szakszervezetek munkáltatók által történő akadályozásáról számoltak be. A beszámolók szerint előfordult a kollektív szerződések egyoldalú megszüntetése is, amit a munkáltatók néhány esetben a Covid19-világjárványból eredő pénzügyi nehézségeknek tulajdonítottak. A szakszervezetek azt is megemlítették, hogy a kormány továbbra is igyekezett beavatkozni a független működésükbe.

Bár a törvény rendelkezik a szakszervezeti tevékenységük miatt elbocsátott dolgozók visszavételéről, a jogsértő elbocsátásokkal kapcsolatban indított bírósági eljárások néha több mint egy évig is eltartanak, a hatóságok pedig nem minden esetben hajtják végre a bírói ítéleteket.

B. A KÉNYSZERMUNKA TILALMA

Noha a törvény tiltja a kényszermunka minden formáját, a megfigyelők szerint a kormány nem tudta hatékonyan érvényesíteni ezt az előírást, így volt példa kényszermunkára. A kényszermunkát sújtó büntetések hasonlóak voltak más súlyos bűncselekmények szankcióihoz.

A kényszermunka szempontjából veszélyeztetett csoportok közé tartoznak a mélyszegénységben élők, az alulképzett fiatal felnőttek, a romák és a hajléktalanok. Mind belföldön, mind külföldön előfordult, hogy magyar férfiak és nők kényszermunkát végeztek, valamint Nyugat-Európában a mezőgazdaságban, az építőiparban és a gyáriparban magyar férfiak váltak az illegális munkaerő-kereskedelem áldozatává. A Covid19-világjárvány miatt csökkent az idénymunkások száma – ideértve a magyar idénymunkásokat is –, mivel sok szálló és munkahely a fertőzések melegágyává vált, így azokat végül be kellett zárni. A kormány a járvány kezelése érdekében ideiglenes utazási korlátozásokat és karantént vezetett be, illetve tesztelést írt elő az országba érkezők számára, valamint fokozta a bűnüldöző szervek ezzel kapcsolatos tevékenységét, és továbbra is erőfeszítéseket tett a megelőzés érdekében.

Lásd az amerikai külügyminisztérium emberkereskedelemről szóló éves jelentését is *(Trafficking in Persons Report)* a **https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/** weboldalon.

C. A GYERMEKMUNKA TILALMA ÉS A FOGLALKOZTATÁS ALSÓ KORHATÁRA

Az alkotmány általánosságban tiltja a gyermekmunkát. A törvény tiltja a 16 évesnél fiatalabb gyermekek munkavégzését, azzal a kivétellel, hogy a 15-16 éves gyermekek az iskolai szünetek alatti alkalmi munka formájában bizonyos körülmények között munkát vállalhatnak, illetve szülői engedéllyel foglalkoztathatók a kulturális, művészi, sport- és hirdetési tevékenységek körében. A gyermekek nem dolgozhatnak éjszakai műszakban, nem túlórázhatnak, valamint nem végezhetnek nehéz fizikai munkát. A kormány helyszíni ellenőrzéseket végzett, és hatékonyan érvényesítette az alkalmazandó jogszabályokat; a szankciók arányban álltak a más súlyos bűncselekmények esetében alkalmazott büntetésekkel.

2018 végéig a foglalkoztatási hatóság 10 olyan esetről számolt be, amely 17 fő 15 évesnél fiatalabb gyermek munkavégzésével volt kapcsolatos. A foglalkoztatási hatóság ezenkívül jelentést tett nyolc esetről, amelyben 11 fő, 15 és 16 év közötti gyermeket szüleik vagy törvényes képviselőjük hozzájárulása nélkül foglalkoztattak a tanév során, valamint beszámolt 16 olyan esetről, amelyben 18 fő, 16 és 18 év közötti gyermeket foglalkoztattak szüleik vagy törvényes képviselőjük hozzájárulása nélkül. A foglalkoztatási hatóság megjegyezte, hogy a gyermekmunka eseteinek a száma a szigorúbb szabályozás miatt nőtt meg, amely szerint az ellenőrzés során be kell mutatni a szülői engedélyt.

D. A FOGLALKOZTATÁSSAL VAGY A FOGLALKOZÁSSAL KAPCSOLATOS DISZKRIMINÁCIÓ

Az alkotmány és a jogszabályok tiltják a faj, nem, fogyatékosság, anyanyelv, szexuális beállítottság és nemi identitás, HIV-vel vagy más fertőző betegséggel való fertőzöttség, illetve társadalmi helyzet alapján történő hátrányos megkülönböztetést. A munka törvénykönyve rendelkezik az egyenlő bánásmód alapelvéről. A kormány nem érvényesítette hatékonyan ezeket a rendelkezéseket. A büntetések nem voltak arányosak a polgári jogokra vonatkozó törvényekkel kapcsolatos szankciókkal.

A megfigyelők megállapításai szerint a foglalkoztatással és a foglalkozással kapcsolatban a romákkal, a nőkkel és a fogyatékossággal élő személyekkel

szemben fordult elő hátrányos megkülönböztetés. A civilszervezetek szerint a nők gazdasági diszkriminációnak voltak kitéve a munka világában, különösen az 50 év feletti álláskeresők, valamint a várandós és a szülési szabadságról visszatérő munkavállalók. Egy kormányrendelet értelmében minden huszonötnél több főt foglalkoztató vállalkozás köteles a munkahelyek 5%-át testi vagy szellemi fogyatékossággal élő munkavállalókkal betölteni. Bár a rendelet értelmében a fenti előírás be nem tartása bírság kiszabásával jár, a fogyatékossággal élő személyek alkalmazása helyett számos munkáltató inkább kifizeti a bírságot. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal „rehabilitációs kártyákat" adott ki a fogyatékossággal élő személyeknek, ami az ilyen személyeket alkalmazó munkáltatóknak adókedvezményeket biztosított.

E. ELFOGADHATÓ MUNKAKÖRÜLMÉNYEK

2018-ban a teljes munkaidőben dolgozó szakképzelten munkavállalók havi minimálbére és a szakképzett munkavállalók havi minimálbére meghaladta a szegénységi küszöböt.

A törvény a hivatalos munkanapot nyolc órában állapítja meg, bár ez gazdasági ágazattól függően eltérő lehet. Minden hétnapos időszakban 48 óra pihenőidő jár a munkavállalóknak. A rendes munkahét 40 órás, a túlóráért pedig külön díjazás jár. Január 1-jén hatályba léptek a munka törvénykönyvének azon módosításai, amelyek az éves túlórák maximális számát 250-ről 400-ra emelték. A törvény ezenkívül évi 10 nap fizetett munkaszüneti napot is meghatároz. Az új törvény szerint a túlórát egy hároméves időszak alapján kell kiszámítani, azaz a munkavállalók csak akkor jogosultak a túlórák után fizetésre, ha egy hároméves időszak alatt átlagban több mint heti 40 órát dolgoztak. A megfigyelők megjegyezték, hogy ez a rendelkezés lehetővé teheti a munkáltatók számára, hogy elkerüljék az egy adott év során ledolgozott túlórák kifizetését azáltal, hogy a másik két évben vagy azok egyikében a teljes munkaidőnél kevesebb óraszámban kötelezik munkavégzésre a munkavállalókat, amennyiben ez azt eredményezi, hogy a hároméves időszak egészét tekintve a munkavállalók átlagos heti munkaóráinak száma legfeljebb 40 órára csökken. A munka törvénykönyvének módosítása 2018 végén és 2019 elején a munkavállalók tüntetéseinek sorozatát eredményezte, amely után a munkáltatók többsége vállalta, hogy nem használja ki az új munka törvénykönyvének a túlóra

kiszámítására vonatkozó rendelkezését, hanem továbbra is a következő fizetési időszakban fizeti ki a túlórákat. A kormány hatékonyan érvényesítette a minimálbérről és a túlóráról szóló jogszabályokat, és az azok megsértéséért kiszabott büntetések arányosak voltak a más hasonló jogsértésekért kiszabott szankciókkal.

A Covid19-világjárvány alatt a kormány elfogadott egy rendeletet, amely megengedte a munkáltatók és a munkavállalók számára, hogy a szerződésekben és a munkaidő beosztásával kapcsolatban mellőzzék a munka törvénykönyvének előírásait. A szakszervezetek szerint ez a rendelet alkotmányellenes, mivel lehetővé tette a munkáltatók számára, hogy hátrányos szerződéseket kényszerítsenek a munkavállalókra, és aláásta a vonatkozó jogvédelmi eszközöket. Mivel a szakszervezetek nem jogosultak az Alkotmánybírósághoz fordulni, ellenzéki pártokat kerestek meg az alkotmányossági felülvizsgálat kérelmezése érdekében.

A kormány a járványvédelmi intézkedések beiktatása céljából módosította a meglévő munkahelyi biztonsági és egészségügyi előírásokat. A kormány több gazdasági ágazatot is teljesen leállított a járvány alatt, többek között a turizmust, a vendéglátást és a kultúrát. A dolgozók továbbra is jogosultak megtagadni minden olyan feladat elvégzését, amely veszélyeztetné az egészségüket vagy a biztonságukat, anélkül, hogy ezzel az állásukat kockáztatnák; a hatóságok hatékonyan megvédték a munkavállalókat ezekben a helyzetekben.

A kormány a formális gazdaságban hatékonyan érvényesítette a munkahelyi biztonságra és egészségre vonatkozó jogszabályokat. Az e jogszabályok megsértéséért kiszabott büntetések arányosak voltak a hasonló jogsértésekért kiszabott szankciókkal. A munkaügyi felügyelők rendszeresen tanácsot adnak a munkáltatóknak és a munkavállalóknak a biztonságra és az egészségvédelemre vonatkozó előírásokkal kapcsolatban. A munkaügyi jogszabályok a munkavállalási engedéllyel rendelkező külföldi munkavállalókra is vonatkoznak. Az informális gazdaságban nem érvényesültek a munkaügyi előírások. Az ellenőrök száma elegendő volt a jogszabályi megfelelés formális gazdaságban történő kikényszerítéséhez, továbbá az ellenőrök felhatalmazással rendelkeztek arra, hogy

előre nem bejelentett ellenőrzéseket folytassanak le, valamint hogy szankciókat kezdeményezzenek.

A munkaügyi hatóság és a kormányhivatalok munkaügyi felügyelőségei ellenőrizték a munkahelyi biztonsági és egészségügyi előírások, valamint a munka törvénykönyvében szereplő rendelkezések betartását, továbbá gondoskodtak azok végrehajtásáról. A Pénzügyminisztérium Munkaügyi Felügyelősége szerint 2019-ben 24 055 munkahelyi sérülésre és 83 halálos kimenetelű balesetre került sor, ami enyhe növekedést jelent 2018-hoz képest. A sérülések és a halálesetek többsége a feldolgozóiparban, a gyártásban, a szállítási és raktározási ágazatban, a mezőgazdaságban és a kiskereskedelemben következett be.